

თავი I

ელ-მმართველობა და
ელ-გამჭვირვალობა – საერთაშორისო
ტენდენციები და საქართველო

იუნესკოს განსაზღვრებით (www.unesco.org) – ელექტრონული მმართველობა გულისხმობს საჯარო სექტორის მხრიდან ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებას მომსახურებისა და ინფორმაციის მიწოდების გაუმჯობესებისათვის, გადანაცვლებების მიღების პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის მხარდასაჭერად, ასევე, როგორც ხელისუფლების უფრო ანგარიშვალდებულებული, გამჭვირვალე და ეფექტური ფუნქციონირებისათვის. ელ-მმართველობა ხელს უწყობს დებატების, ლიდერების, პოლიტიკის და ინვესტიციების, აგრეთვე განათლებაზე ხელმისაწვდომობის, მოქალაქეთა აზრების გაზიარების, ინფორმაციის მიწოდებისა და სერვისების ახალი ფორმების დანერგვას. ელექტრონული მმართველობის კონცეფცია უფრო ფართო ცნებაა ვიდრე ელექტრონული მთავრობა, ვინაიდან მას შეუძლია შეიტანოს ცვლილებები მოქალაქეებისა და ხელისუფლების ურთიერთკავშირში და ურთიერთქმედებაში. ელ-მმართველობას შეუძლია დაამკვიდროს უფლებებისა და ვალდებულებების მხრივ მოქალაქეობის ცნების ახალი მოდელი. მისი მიზანია ჩართოს მოქალაქე გადანაცვლებების მიღების პროცესში, აღჭურვოს იგი რეალური ძალაუფლებით, გაზარდოს მისი, როგორც საზოგადოებრივ პროცესებში მონაწილის შესაძლებლობები.

ელექტრონული მმართველობა მსოფლიო საზოგადოების განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად შეგვიძლია მივიჩნიოთ. ის 21-ე საუკუნის ინფორმაციული საზოგადოების შემადგენელი ნაწილია. დღესდღეობით არსებობს ელექტრონული მმართველობის რამდენიმე დეფინიცია: ციფრული მმართველობა, ონლაინ მმართველობა, ინტერნეტ მმართველობა და სხვა. რა ტერმინითაც არ უნდა აღვნიშნოთ სახელმწიფო მმართველობის ეს ახალი და ნოვატორული საშუალება, ფაქტია, რომ გლობალური მასშტაბით ის აქტიურად იმკვიდრებს ადგილს, როგორც სახელმწიფო ადმინისტრირების მნიშვნელოვანი მექანიზმი. აღსანიშნავია, რომ ელექტრონული მმართველობის პრაქტიკული დანერგვა და განვითარება ოთხი ძირითადი მიმართულებით ხორციელდება:

- **ელ-მმართველობა მოქალაქეებისათვის - G2C (Government-to-Citizen);**
- **ელ-მმართველობა ბიზნესისთვის - G2B (Government-to-Business);**
- **ელ-მმართველობა სახელმწიფო ორგანოებისთვის - G2G (Government-to-Government);**
- **ელ-მმართველობა საჯარო მოხელეებისათვის - G2E (Government-to-Employees).**

ელ-მმართველობის განვითარების ჩამოთვლილი მიმართულებები საკმაოდ ბევრ ქვე-ელემენტს მოიცავს: საჯარო ინფორმაციის ონლაინ გამოქვეყნება, საზოგადოებრივი გამოკითხვები, აქტიური ორმხრივი ინტერაქტივი სახელმწიფო სტრუქტურებსა და მომხმარებლებს შორის, სხვადასხვა ონლაინ სერვისების არსებობა, ხმის მიცემის ელექტრონული ფორმატი და სხვა. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ არსებობს ელექტრონული მმართველობა, რომელიც არ ეფუძნება ინტერნეტ მოხმარებას, ანუ ისეთი ელექტრონული საშუალებები და სერვისები როგორებიცაა: ტექსტური გზავნილები, ბიომეტრიული პასპორტები და პირადობის მოწმობები, სატელეფონო სერვისები და სხვა.

ექსპერტები საერთაშორისო პრაქტიკაში ელექტრონული მმართველობის დანერგვის რამდენიმე სტადიას განასხვავებენ:

- **პირველი სტადია** – საჯარო დანებსებულებები ითვისებენ ინტერნეტს, იქმნება მთავრობის სხვადასხვა სტრუქტურის ვებ-გვერდები, თუმცა ისინი უფრო ზოგადი ინფორმაციის შემცველები არიან;
- **მეორე სტადია** – ვებ-გვერდები უფრო მეტ შინაარსს იძენენ: ჩნდება ახალი ამბები, სამართლებრივი დოკუმენტები და ოფიციალური პუბლიკაციები, აგრეთვე შესაძლებელია ვებ-გვერდზე ძიების ჩატარება, ელექტრონული ფოსტის გაგზავნა;
- **მესამე სტადია** – ვებ-გვერდების ინტერაქტიულობის დონე მაღლდება. იქმნება სამთავრობო პორტალები, სადაც მომხმარებელთა კონკრეტული ჯგუფებისთვის საინტერესო ინფორმაცია თავსდება. შესაძლებელია სხვადასხვა ფორმებისა და ბლანკების ჩამოტვირთვა, აუთენტიფიკაციის მექანიზმების დანერგვა;
- **მეოთხე სტადია** – მომხმარებელს ინტერნეტის მეშვეობით ურთიერთობის საშუალება აქვს. ინტერნეტის დახმარებით მოქალაქეებს შეუძლიათ ხმა მისცენ არჩევნებში და რეფერენდუმებში, მიიღონ სხვადასხვა დოკუმენტი: პასპორტი, მართვის მოწმობა, ვიზა, ლიცენზია და ა.შ. ამავე ეტაპზე შესაძლებელია ინტერნეტის გამოყენებით გადასახადებისა და მოსაკრებლების გადახდა, სახელმწიფო შესყიდვებში მონაწილეობა და ა.შ.;
- **მეხუთე სტადია** – მთავრობას ყველა სახის მომსახურების განევა შეუძლია ინტერნეტის მეშვეობით.¹

მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებში ელ-მმართველობის ხუთივე ეს სტადია საკმაოდ კარგად არის განვითარებული. საქართველოშიც შეინიშნება რიგი დადებითი ძვრები, თუმცა ამის შესახებ ჩვენი კვლევის მეორე ნაწილში გვექნება საუბარი. ამჯერად კი გვინდა შევჩერდეთ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხზე, როგორცაა ელექტრონული გამჭვირვალობა, რადგანაც განვითარებული ელექტრონული მმართველობა თავისთავად არ გულისხმობს ელექტრონული გამჭვირვალობის უცილობელ არსებობას, თუმცა მისი მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია. სხვაგვარად, რომ ვთქვათ, **თუ ელ-მმართველობა ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებით ხელს უწყობს სახელმწიფო ადმინისტრირების ხარისხის გაუმჯობესებას და მისი ეფექტურობის ამაღლებას, ელ-გამჭვირვალობა სახელმწიფო ანგარიშვალდებულებისა და ანგარიშგების მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია თანამედროვე საინფორმაციო ხანაში.**

1 „საქართველოში ინფორმაციის გამჭვირვალობის სამართლებრივი ბაზის მიმოხილვა“ - გია კვიციანი, „ელექტრონული გამჭვირვალობის დანერგვა საქართველოში“, გვ. 14., თბილისი, 2007 წელი.

ელექტრონული მმართველობიდან – ელექტრონულ დემოკრატიამდე

ელექტრონული დემოკრატია, როგორც დემოკრატიის განვითარების ხარისხობრივად ახალი, უფრო მაღალი საფეხური, მნიშვნელოვნად ზრდის დემოკრატიის პოტენციალს, მის ეფექტიანობასა და ქმედითობას. ელექტრონული დემოკრატია ეფუძნება ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ინტერაქტივს, ურთიერთქმედებას, გლობალურ სოციალურ კავშირებს, სიტყვის თავისუფლების უპრეცედენტო შესაძლებლობებს, გლობალურ თავისუფალ ასოციაციათა შექმნას და ინფორმაციის გავრცელებას, პროფესიული და საზოგადოებრივი პერსპექტივების ზრდას, რაც გარკვეულწილად შლის ერი-სახელმწიფოს იდენტურობას და აყალიბებს გლობალურ და ლოკალურ იდენტურობებს. აძლევს ახალ შესაძლებლობებს ბიზნესსა და მთავრობებს. ხელს უწყობს მოქალაქეების მონაწილეობას სახელმწიფოთა გადანაცვლების მიღების პროცესში. უფრო დინამიურს ხდის საზოგადოებრივ ცხოვრებას.²

ელექტრონული დემოკრატია საკმაოდ ახალი ტერმინია, რადგანაც მისი ინსტიტუციური დამკვიდრება მხოლოდ გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან დაიწყო. ელ-დემოკრატია გულისხმობს საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებას მთავრობების, პოლიტიკური პარტიების, საზოგადოებრივი ჯგუფების, მოქალაქეების, ბიზნესის თუ პოლიტიკური პროცესების მონაწილე სხვა სუბიექტების მიერ, ადგილზე და საერთაშორისო სივრცეში. ფართო გაგებით ელექტრონული დემოკრატია გულისხმობს მოქალაქეთა და ორგანიზაციათა აზრების გათვალისწინებასა და მათ აქტიურ ჩართვას პოლიტიკური გადანაცვლებების მიღებაში, პოლიტიკური პროცესების მართვაში. ელექტრონული მმართველობისგან განსხვავებით, რომელიც იქმნება „ზევიდან“ სახელმწიფო აპარატის ეფექტური ფუნქციონირების გაუმჯობესებისათვის, ელექტრონული დემოკრატია ორიენტირებულია მოქალაქეთა უფრო აქტიურ ჩართვაზე პოლიტიკურ პროცესებში, სახელმწიფოს მართვის „ქვევიდან“ (საზოგადოებიდან) მომდინარე ინიციატივაზე.

ელექტრონული დემოკრატიის ამოცანაა გაუადვილოს მოქალაქეებს სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებაში და გადანაცვლებების მიღებაში თანამონაწილეობის საშუალება. მას შეუძლია ხელი შეუწყოს გადანაცვლებების მიღების პროცესის გამჭვირვალობას, უფრო დაახლოვოს მოსახლეობა ხელისუფლებასთან და გაზარდოს ხელისუფლების ლეგიტიმურობის ხარისხი. დემოკრატიის ასეთი ფორმა შეიძლება ჩაითვალოს პირდაპირად და გარკვეულწილად შეცვალოს წარმომადგენლობითი დემოკრატიის დამკვიდრებული ნორმები, რაც სულ უფრო არაეფექტური ხდება მმართველი ელიტის მიერ თანამედროვე მანიპულაციური ტექნოლოგიების გამოყენების გამო.

შესაძლებელია გამოვკვეთოთ ელექტრონული დემოკრატიის განვითარების რამდენიმე გლობალური ტენდენცია:

1. იზრდება ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნებისა და მისი გამოყენების ხარისხობრივი მაჩვენებლები;
2. ელექტრონული ფოსტა მკვიდრდება კომუნიკაციის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად;
3. იქმნება სამთავრობო პორტალები, რომლებიც არსობრივად განსხვავდება ჩვეულებრივი სამთავრობო ვებ-გვერდებისგან, იქმნება ინტერნეტ საზოგადოებრივი ჯგუფები;

2 ელექტრონული მმართველობა საქართველოში: მსოფლიო ტენდენციები – ქეთევან როსტიაშვილი. <http://www.idfi.ge/?cat=researches&topic=35&lang=ka>

4. ონლაინ სერვისები ქმნიან ახალ კიბერ სივრცეს;
5. ყოველდღიურად მკვიდრდება ახალი ელექტრონული ინოვაციები და უმჯობესდება მომხმარებელთა მოთხოვნებზე რეაგირების ხარისხი;
6. ინტერნეტი იქცევა იდეებისა და მოსაზრებების გაცვლის უნივერსალურ სივრცედ, სადაც მოქალაქეებს შეუძლიათ გამოხატონ საკუთარი დამოკიდებულება დემოკრატიული პროცესების განვითარებაზე (ონლაინ დებატები, პროტესტები, პეტიციები, გამოკითხვები, განხილვები და ა.შ.);
7. ინტერნეტ გამჭვირვალობა ხელს უწყობს საერთო დემოკრატიული ხარისხის გაუმჯობესებას;
8. ელექტრონულ მმართველობაში დაბანდებული თანხები უზრუნველყოფს ადმინისტრაციული ხარჯების შემცირებას და მმართველობის ეფექტურობის გაუმჯობესებას;
9. ჩნდება ინტერნეტ საზოგადოების ლიდერები (ბლოგერები, სოციალური ქსელების აქტიური მომხმარებლები და ა.შ.), რომლებიც გარკვეულ ზეგავლენას ახდენენ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე და პოლიტიკურ პროცესებზე;
10. სახელმწიფო უწყებები ცდილობენ საჯარო პოლიტიკის ფორმირებისას მეტი ინტერაქტივის გამოყენებას და გარკვეული სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებების კორექტირებას.

ელექტრონული დემოკრატიის სტანდარტების სრულფასოვანი დამკვიდრებისთვის, ისევე როგორც ზოგადად ელექტრონული მმართველობის ეფექტური ფუნქციონირებისთვის, უმთავრესი პირობაა ქვეყანაში ინტერნეტ მომხმარებელთა მაღალი რაოდენობა. მაგალითისთვის, ესტონეთში მოსახლეობის უკვე 75%-ს აქვს ინტერნეტ წვდომა, ხოლო სამხ. კორეაში (გაეროს კვლევებით სამხ. კორეა ელ-მთავრობის განვითარებით მსოფლიოში პირველ ადგილზე იმყოფება) მოსახლეობის 81%-თვის არის ხელმისაწვდომი ინტერნეტი (თითქმის 40 მილიონი ადამიანისათვის).

ინტერნეტ მომხმარებლებისა და მოსახლეობის მსოფლიო სტატისტიკა

მსოფლიო რეგიონები	მოსახლეობა (2010 წ.)	ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა		მოსახლეობის ინტერნეტ წვდომის მაჩვენებელი	მატება 2000-2010	ინტერნეტ მომხმარებლების განაწილება რეგიონების მიხედვით
		2000 წ. 31 დეკ.	2010 წელი			
აფრიკა	1,013,779,050	4,514,400	110,931,700	10.9 %	2,357.3 %	5.6 %
აზია	3,834,792,852	114,304,000	825,094,396	21.5 %	621.8 %	42.0 %
ევროპა	813,319,511	105,096,093	475,069,448	58.4 %	352.0 %	24.2 %
ახლო აღმოსავლეთი	212,336,924	3,284,800	63,240,946	29.8 %	1,825.3 %	3.2 %
ჩრდ. ამერიკა	344,124,450	108,096,800	266,224,500	77.4 %	146.3 %	13.5 %
ლათ. ამერიკა/კარიბის რეგიონი	592,556,972	18,068,919	204,689,836	34.5 %	1,032.8 %	10.4 %
ოკეანეთი/ავსტრალია	34,700,201	7,620,480	21,263,990	61.3 %	179.0 %	1.1 %
მთლიანი ჯამი	6,845,609,960	360,985,492	1,966,514,816	28.7 %	444.8 %	100.0 %

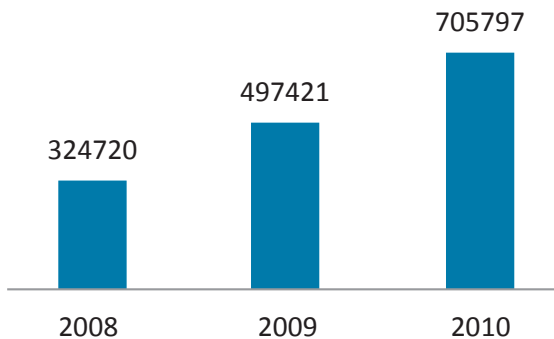
იმისთვის, რომ კიდევ უფრო თვალსაჩინოდ გამოჩნდეს დემოკრატიის ხარისხის დამოკიდებულება ინტერნეტის განვითარების დონეზე, გვინდა წარმოვადგინოთ ამ ორი მაჩვენებლის შედარებითი ანალიზის სკალა, სადაც დემოკრატიის განვითარების ინდექსი წარმოდგენილია ორგანიზაცია Economist Intelligence Unit-ის მიერ (<http://www.eiu.com>), ხოლო ინტერნეტის მომხმარებელთა რაოდენობის მონაცემები ვებ-პორტალ - ინტერნეტის მსოფლიო სტატისტიკის მიერ (www.internetworldstats.com).

ქვეყანა	ადგილი დემოკრატიის განვითარების გლობალურ რეიტინგში	ინტერნეტ მომხმარებელთა პროცენტული მაჩვენებელი
ნორვეგია	1	94.8 %
ისლანდია	2	97.6 %
დანია	3	86.1 %
შვედეთი	4	92.5 %
ახ. ზელანდია	5	85.4 %
ავსტრალია	6	80.1 %
ფინეთი	7	85.3 %
შვეიცარია	8	75.3 %
კანადა	9	77.7 %
ნიდერლანდები	10	88.6 %

როგორც ამ სტატისტიკური ბაზებიდან ჩანს, მსოფლიოში ყოველწლიურად იზრდება ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა და 2010 წლის მდგომარეობით მსოფლიოს 28,7%-ს აქვს წვდომა ინტერნეტზე. **ამავე დროს ფაქტია, რომ მაღალგანვითარებული დემოკრატიის ქვეყნებში ინტერნეტ საზოგადოება მნიშვნელოვან სოციალურ და პოლიტიკურ ფუნქციას იძენს.**

2006-2008 წლებში საქართველოში ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობამ მნიშვნელოვნად იმატა. კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მონაცემებით ფიქსირებული ინტერნეტ მომხმარებლების რაოდენობა 2 წელიწადში 7,8%-დან 23,8%-მდე გაიზარდა.

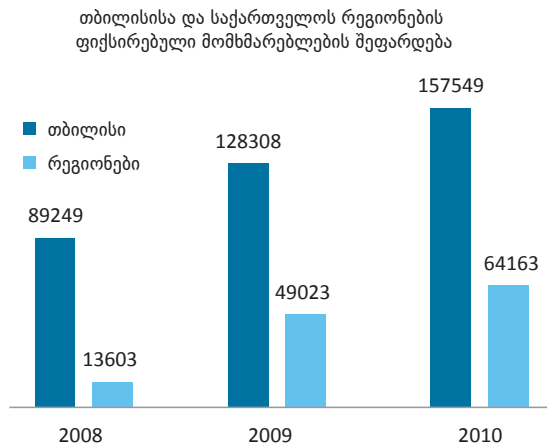
საქართველოში ფიქსირებული ინტერნეტ მომხმარებელთა რიცხვის ზრდის დინამიკა

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ფიქსირებული მომხმარებლების რაოდენობა არ ასახავს რეალურ სურათს, რადგან საბოლოო ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა გაცილებით მაღალია საქართველოში (ფიქსირებულ IP-ით უმეტეს შემთხვევაში ერთზე მეტი მომხმარებელი სარგებლობს, სახელმწიფო ან სხვა ორგანიზაციებში კი, თავისთავად, გაცილებით მეტია მომხმარებელთა საერთო რიცხვი). ინტერნეტის მსოფლიო სტატისტიკის ონლაინ რესურსის (www.internetworldstats.com) ინფორმაციით, რომელიც ეყრდნობა გაერო-ს ინფორმაციისა და კომუნიკაციების ტექნოლოგიების საკითხების სააგენტოს (United Nations agency for **information and communication technology issues - ITU**) მონაცემებს, საქართველოში ინტერნეტ მომხმარებელთა რიცხვის ზრდის დინამიკა შემდეგნაირად გამოიყურება:

წელი	ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა	მოსახლეობა	ინტერნეტ მომხმარებელთა პროცენტული მაჩვენებელი
2000	20,000	4,389,004	0.5 %
2006	332,000	4,389,004	7.6 %
2009	1,024,000	4,615,807	22.2 %
2010	1,300,000	4,600,825	28.3 %

კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის ოფიციალური მონაცემები, სამწუხაროდ, ადასტურებს საქართველოს რეგიონებში ინტერნეტ წვდომის დაბალ მაჩვენებელსაც, თუმცა შეიმჩნევა ტექნიკური ნაპრალის შემცირების დადებითი ტენდენციაც:

აღსანიშნავია საქართველოში ინტერნეტ ბიზნეს-სფეროს (ეკონომიკური სექტორის სხვა სეგმენტებთან შედარებით) განვითარების წარმატებული დინამიკაც, რომლის ზრდამაც 2009 წელს 34%-ს მიაღწია და 94 824 961 მილიონი ლარი შეადგინა. ეს კიდევ ერთხელ მეტყველებს, რომ ინტერნეტი საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე დინამიურად განვითარებადი და პერსპექტიული ბიზნეს დარგია.

ელექტრონული დემოკრატია დაფუძნებულია ელექტრონულ მმართველობაზე და გულისხმობს თანამედროვე საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ურთიერთქმედებას, მათ ადაპტირებას დემოკრატიული ფასეულობების უნივერსალურ სტანდარტებთან. მაგალითად, ევროსაბჭოს ელექტრონული მმართველობის კონცეფცია მოიცავს თანამედროვე ელექტრონული ტექნოლოგიების განვითარებას საჯარო სექტორის ფუნქციონირების სამი მიმართულებით: სახელმწიფო ორგანოებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ურთიერთობა, სახელმწიფო ორგანოების ფუნქციონირება დემოკრატიული პროცესების ყველა სტადიაზე (ელექტრონული დემოკრატია), საჯარო მომსახურების უზრუნველყოფა (ელექტრონული საჯარო სერვისი).

ელ-დემოკრატია მოითხოვს მთავრობების, ამომრჩევლების, პოლიტიკური პარტიებისა და სოციალური ჯგუფების ელექტრონული ფორმით ჩართულობას დემოკრატიულ პროცესებში. მკვიდრდება ურთიერთქმედების და ანგარიშვალდებულების უფრო აქტიური და მაღალი სტანდარტი.

- ელექტრონული დემოკრატია ამკვიდრებს ხელისუფალსა და მოქალაქეს შორის ურთიერთობის სრულიად ახალ ფორმებს:
- **ელ-ჩართულობა (e-engagement)** - საზოგადოების მონაწილეობა სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირებაში ელექტრონული ქსელების საშუალებით;
 - **ელ-კონსულტაცია (e-consultation)** - ელექტრონული ინტერაქტივი საჯარო მოხელეებს, მოქალაქეებსა და დაინტერესებულ ჯგუფებს შორის;
 - **ელ-კონტროლი (e-controllership)** - სახელმწიფო ორგანოების ხარჯების, საქმიანობისა და მომსახურების ხარისხის ელექტრონული მართვა და კონტროლი.

ამავე დროს ელექტრონული დემოკრატიის, ისევე როგორც წარმომადგენლობითი დემოკრატიის, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ქვაკუთხედაა ხელისუფლების გამჭვირვალობა, რადგანაც, მხოლოდ ურთიერთნდობაზე და ხელისუფლების ანგარიშვალდებულებაზე დაფუძნებულ საზოგადოებას ძალუძს დემოკრატიულ პრინციპებზე ფუნქციონირებადი სახელმწიფოს მართვა. გვსურს აქვე აღვნიშნოთ, რომ ელექტრონული მმართველობის კონცეფცია, მისი თავდაპირველი სახით, ნაკლებ ყურადღებას უთმობდა ელ-გამჭვირვალობის კომპონენტის განვითარებას, ვინაიდან ორიენტირებული იყო ელექტრონული მომსახურების განვითარების ადმინისტრაციული ხარჯების შემცირებასა და მმართველობის ეფექტურობის ხარისხის გაუმჯობესებისკენ. ამის ერთ-ერთი მიზეზი შესაბამისი საკანონმდებლო ნორმების/რეგულაციების არ-არსებობაც იყო, რაც შექმნიდა ელექტრონული გამჭვირვალობის დამკვიდრებისთვის აუცილებელ სამართლებრივ ბაზას. თუმცა, 2008 წელს დაწყებულმა მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა ბევრი რამ შეცვალა ამ მიმართულებით. პირველ რიგში ეს ცვლილებები გამოწვეული იყო ბიზნეს და სახელმწიფო სექტორისადმი საზოგადოების ნდობის უპრეცედენტო ვარდნით. სწორედ გლობალური ეკონომიკური კრიზისის ფონზე წამყვანი დემოკრატიული ქვეყნები დარწმუნდნენ ელ-გამჭვირვალობის ახალი სტანდარტების დამკვიდრების აუცილებლობაში. ამის ერთ-ერთი ყველაზე თანამედროვე მაგალითია აშშ-ის პრეზიდენტის ინოვაციური სტრატეგია „გამჭვირვალე და ღია მთავრობის ინიციატივა“ (Open Government Initiative).

გამჭვირვალე ელ-მმართველობა ამერიკის შეერთებული შტატების მაგალითზე

Memorandum for the Heads of Executive
Departments and Agencies

SUBJECT: Transparency and Open Government

We will work together to ensure the public trust and establish a system of transparency, public participation, and collaboration. Openness will strengthen our democracy and promote efficiency and effectiveness in Government.

BARACK OBAMA

აშშ-ის პრეზიდენტის, ბარაკ ობამას ერთ-ერთი პირველი ინიციატივა ფორმულირებულია მის მიერ გამოცხადებულ „გამჭვირვალე და ღია მთავრობის“ მემორანდუმში: „ჩემი ადმინისტრაცია მოწოდებულია შექმნას მთავრობის გამჭვირვალეობის უპრეცედენტო დონე. ჩვენ ერთად ვიმუშავებთ იმისთვის, რომ უზრუნველვყოთ საზოგადოების ნდობა, დავამკვიდროთ გამჭვირვალეობის სისტემა, საზოგადოების ჩართულობა და თანამშრომლობა. ღიაობა გააძლიერებს ჩვენს დემოკრატიას, უფრო ეფექტიანს და ქმედითს გახდის მთავრობას.“ ახალი ინიციატივა სამ პოსტულატზეა დაფუძნებული:

- **გამჭვირვალეობა** - ხელისუფლებამ უნდა უზრუნველყოს მოქალაქეები ინფორმაციით მთავრობის საქმიანობის შესახებ, რათა იყოს უფრო ანგარიშვალდებულები მათ წინაშე;
- **მონაწილეობა** - ხელისუფლებამ აქტიურად უნდა გაითვალისწინოს გარე წყაროებიდან მიღებული ექსპერტული შეფასებები, რათა ინფორმაციის მიღების ხარჯზე გაუმჯობესდეს მისი პოლიტიკა;
- **თანამშრომლობა** - ოფიციალურმა პირებმა უნდა ითანამშრომლონ ერთმანეთთან და მოქალაქესთან ეროვნული პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით.

2009 წლის 21 იანვარს გამოცემული მემორანდუმის მიხედვით, „ღია და გამჭვირვალე მთავრობის“ ინიციატივის მომზადება დაევალა „მართვისა და საბიუჯეტო ოფისს“ (Office of Management and Budget), რომელმაც დირექტივის მომზადების პროცესში ჩართო არა მარტო საექსპერტო წრეები, არამედ ფართო საზოგადოებაც. თეთრი სახლის „ღია მთავრობის“ ინიციატივის შემუშავებაში მონაწილეობდა ხელისუფლების გამჭვირვალეობაში უშუალოდ დაინტერესებული საზოგადოებაც. საინტერესოა, რომ ეს ინიციატივა უპირველეს ყოვლისა შეეხო სამთავრობო ელექტრონული რესურსების გამჭვირვალეობას. შემუშავებული დირექტივის მიხედვით შეერთებული შტატების „ღია მთავრობის“ ინიციატივა ინტერნეტ სივრცეში განხორციელდა. მართვისა და ბიუჯეტის ოფისის მიერ გამოცემულმა დირექტივამ დაავალდებულა ყველა სააგენტო და სახელმწიფო სტრუქტურა განევიტარებინათ ღიაობის პოლიტიკა ოთხი ძირითადი მიმართულებით:

1. **საჯარო ინფორმაციის გამოქვეყნება ელექტრონულ ფორმატში** - საჯარო ინფორმაცია უნდა გამოქვეყნდეს დროულად და მოსახლეობისთვის ხელმისაწვდომ ფორმატში. ამავე დროს, საჯარო ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნებამ ხელი უნდა შეუწყოს საჯარო ინფორმაციის ოფიციალურ გამოთხოვნათა

რიცხვის ვლებას. ყველა სახელმწიფო სტრუქტურას დაევალა საკუთარ ვებ-გვერდზე შექმნა ღია მთავრობის ცალკე განყოფილება [http://www.\[agency\].gov/open](http://www.[agency].gov/open);

2. **გამოქვეყნებული ინფორმაციის ხარისხობრივი გაუმჯობესება** - კონტროლის მექანიზმების შექმნა სამთავრობო ინფორმაციის ხარისხობრივ მაჩვენებლებზე, ინფორმაციის ობიექტურობის შეფასება;
3. **ღია მთავრობის მიდგომის შექმნა და ინსტიტუციონალიზაცია** - თითოეულმა სახელმწიფო სტრუქტურამ უნდა შექმნას და დანერგოს ღია მთავრობის საკუთარი სტრატეგია. ინიციატივის კოორდინაციისთვის უნდა შექმნას „ღია მთავრობის“ მართვის პანელი www.whitehouse.gov/open;

4. **ღია მთავრობის პოლიტიკის ლოგიკური ჩარჩოს შექმნა** - ღია მთავრობის იდეის ხორცმესხმისთვის ინოვაციური ტექნიკური მიღწევების პრაქტიკული დანერგვა, ხელისუფლებასა და საზოგადოებას შორის კომუნიკაციის ხარისხის გაუმჯობესება.³

აღსანიშნავია, რომ თეთრი სახლის ადმინისტრაციის ინიციატივა გამჭვირვალე და ღია მთავრობის შექმნაზე დაფუძნებულია რიგ საკანონმდებლო აქტებზე. მათ შორის 2002 წელს მიღებული ელექტრონული მმართველობის აქტი, ინფორმაციის ხარისხის აქტი, ქალაქის ბრუნვით დოკუმენტაციის წარმოების შეზღუდვის აქტი და სხვა.

ბარაკ ობამას ინიციატივისა და „მართვისა და ბიუჯეტის ოფისის“ დირექტივის შესაბამისად შეერთებულ შტატებში განხორციელდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი ელექტრონული პროექტი, რამაც მნიშვნელოვნად აამაღლა პრეზიდენტის ადმინისტრაციის ანგარიშვალდებულება საკუთარი მოქალაქეების მიმართ:

- პირველად გამოქვეყნდა თეთრი სახლის ყველა ვიზიტორის/სტუმრის სია. ამ ელექტრონული მონაცემთა ბაზის საშუალებით ამერიკელებს საშუალება აქვთ ნახონ თუ ვის მოსაზრებებს უსმენს თეთრი სახლის ადმინისტრაცია პოლიტიკის ფორმირებისა და დაგეგმვის პროცესში (<http://www.whitehouse.gov/briefing-room/disclosures/visitor-records>);

3 <http://www.whitehouse.gov/open/documents/open-government-directive>

	NAMELAST	NAMEFIRST	NAMEMID	URN	BOONBR	ACCESS_TYPE	TDR
1	EMMELT	JEFFREY	R	BUSMFG	71579	AL	5/20/09 7:...
2	TRUMKA	RICHARD	L	BUSMFG	70208	AL	5/20/09 8:...
3	ABBAS	MAHMOUD		U02228		VA	
4	AYERS	WILLIAM		U92919	0	VA	5/20/09 13:1
5	AYERS	WILLIAM	A	U63883	68643	VA	1/27/09 14:...
6	BALLMER	STEVEN	A	U84453	71587	VA	4/8/09 19:0
7	BALLMER	STEVEN	A	U94221	74703	VA	5/20/09 10:...
8	BALLMER	STEVEN	A	U02028	74697	VA	5/20/09 12:1
9	BARRY	DAVID	J	U13287	0	VA	5/20/09 9:1
10	BARTLETT	STEPHEN	H	U95802	69132	VA	5/20/09 10:1
11	BAUER	GARY	W	U17581	0	VA	7/15/09 7:0

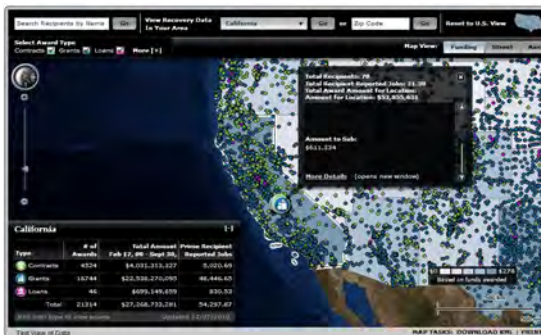
ეთერი სახლის სტუმრების მონაცემთა ბაზა – www.whitehouse.gov

- ასევე პირველად გამოქვეყნდა ონლაინ ფორმატში საჯარო ინფორმაცია პრეზიდენტის ადმინისტრაციის თანამშრომელთა ფინანსური ანაზღაურების შესახებ და შესაძლებელი გახდა ადმინისტრაციაში დასაქმებული საჯარო მოხელეების წლიური ფინანსური ანგარიშების მიღებაც (<http://www.whitehouse.gov/briefing-room/disclosures/annual-records/2010/>);

	Employee Name	Employee Status	Salary	Pay Basis
1	Zichal, Heather R.	Employee	\$100,000.00	Per Annum
2	Zelman, Allison L.	Employee	\$50,000.00	Per Annum
3	Young, Latoya A.	Employee	\$58,511.00	Per Annum
4	Young, Katherine H.	Employee	\$42,000.00	Per Annum
5	Young, Jr., Regina D.	Employee	\$60,232.00	Per Annum
6	Yeager Kaplan, Jennifer	Employee	\$66,300.00	Per Annum
7	Wright, Jessica N.	Employee	\$96,900.00	Per Annum
8	Wong, Shale L.	Employee	\$0.00	Per Annum
9	Witt, Abigail	Employee	\$45,000.00	Per Annum

აშშ-ის პრეზიდენტის ადმინისტრაციის თანამშრომელთა ანაზღაურება – www.whitehouse.gov

- შეიქმნა ონლაინ რესურსი, სადაც მომხმარებელს საშუალება აქვს დეტალურად გაეცნოს „ამერიკის ეკონომიკური გაჯანსაღებისა და რეინვესტიციის აქტის“ (The American Recovery and Reinvestment Act of 2009) თანახმად სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებულ პროექტებსა და მათ ფინანსურ ანგარიშგებას (www.recovery.gov);

აქტის ფარგლებში გაცემული გრანტების დეტალური ვიზუალიზაცია – www.recovery.gov

- 2009 წლის მაისში დაიწყო პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მიერ ინიცირებული მასშტაბური პროექტი – მონაცემთა ელექტრონული ბაზა – www.data.gov. პროექტის ფარგლებში შექმნილ ვებ-რესურსზე ელექტრონულ ფორმატში თავსდება აშშ-ის მთავრობის სხვადასხვა დეპარტამენტებისა და სააგენტოების განკარგულებაში მყოფი საჯარო მონაცემები. ვებ-პორტალზე უკვე თავმოყრილია 167

000 სხვადასხვა ცნობა ფედერალური მთავრობის საქმიანობის შესახებ. ასეთი უნივერსალური ელექტრონული მონაცემთა ბაზა, დაფუძნებული ერთი სარკმლის პრინციპზე, მომხმარებელს უადვილებს ინფორმაციის მიღებას ხელისუფლების სტრუქტურებში აკუმულირებული მნიშვნელოვანი მონაცემების შესახებ. ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მიმდინარეობს მონაცემთა ბაზის რეგულარული გაუმჯობესება მომხმარებელთა სურვილებისა და რჩევების გათვალისწინებით;

ელექტრონული მონაცემთა ბაზა - www.data.gov

- შეერთებული შტატების მოქალაქეებს საშუალება აქვთ ისარგებლონ ონლაინ რესურსით - www.usaspending.gov. მონაცემთა ბაზა მოიცავს ინფორმაციას ამერიკის მთავრობის მიერ გაცემული გრანტების, კონტრაქტების, ფინანსური დახმარებების და სხვა ხარჯებითი საქმიანობის შესახებ. ნებისმიერ მსურველს საშუალება აქვს გაეცნოს ფედერალური ბიუჯეტიდან გამოყოფილი ასიგნებების განკარგვის ოფიციალურ მონაცემებს, რაც ამკვიდრებს ხელისუფლების ანგარიშვალდებულების ახალ სტანდარტს და აღრმავებს ნდობას მოსახლეობასა და მმართველ ელიტას შორის;

ფედერალური ბიუჯეტის განკარგვის ელექტრონული მონაცემთა ბაზა - www.usaspending.gov

- კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ინიციატივა დაინერგა 2009 წლის ივნისიდან. შეიქმნა სპეციალური ვებ-რესურსი - www.it.usaspending.gov, სადაც აისახება ამერიკის მთავრობის მიერ საინფორმაციო ტექნოლოგიების (IT) სფეროში ინვესტირებული თანხების ოდენობა (ყოველწლიურად დაახლოებით 78 მილიარდი აშშ დოლარი) და მოცემულია დაფინანსებული პროექტები, პროგრამები და მიმართულებების ჩამონათვალი. საინფორმაციო ტექნოლოგიების მართვის პანელი საშუალებას აძლევს IT სპეციალისტებს თვალყური ადევნონ სფეროს განვითარებას, მონაწილეობა მიიღონ სხვადასხვა განხილვებში, კორექტივები შეიტანონ პროექტების დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში;

IT სფეროში დაფინანსებული პროექტების მონაცემთა ბაზა – www.it.usaspending.gov

- გადასახადების ამერიკულ გადამხდელებს შესაძლებლობა აქვთ თვალყური ადევნონ სახელმწიფოს მიერ საგარეო დახმარებაზე განხორციელებულ ფინანსურ დანახარჯებს, განვითარების დინამიკას, არსებულ სტატისტიკურ მონაცემებს. ინფორმაციის მოძიება შესაძლებელია ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მიერ სპეციალურად ამ მიზნისთვის შექმნილ ვებ-გვერდზე – www.foreignassistance.gov;

აშშ-ს მიერ საქართველოსთვის განხორციელებული ფინანსური დახმარება – www.foreignassistance.gov

- „ღია მთავრობის“ ინიციატივის ფარგლებში აშშ-ის ხელისუფლება დიდ ყურადღებას უთმობს არა მარტო საკუთარ გამჭვირვალობას და ანგარიშგაღებულებას საზოგადოების წინაშე, არამედ პოლიტიკის დაგეგმვის პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის გააქტიურებასაც. ამ მიმართულებით შექმნილია და ფუნქციონირებს მრავალი ინოვაციური ვებ-რესურსი, სადაც როგორც ჩვეულებრივ მოქალაქეებს, ისე სპეციალისტებსა და საჯარო მოხელეებს საშუალება აქვთ მიანვდინონ საკუთარი მოსაზრებები და იდეები სახელმწიფო ორგანოებს. მაგალითად, ვებ-რესურსის – www.challenge.gov გამოყენებით შეერთებული შტატების სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოები აქვეყნებენ იდეათა კონკურსებს – დარგების განვითარებაზე მიმართულ კონკრეტულ პროექტებზე. საჯარო მოხელეებს შეუძლიათ თავისუფლად გამოიყენონ ეს ვებ-გვერდი ინოვაციური იდეების განხორციელებისათვის და ამისთვის ხანდახან ფულადი ჯილდოებიც მიიღონ. ამავე დროს, მათ თავად შეუძლიათ შესთავაზონ სახელმწიფო უწყებას კონკრეტული წინადადებები. იდეების ურთიერთგაცვლა ხდება არა მხოლოდ ფედერალური მნიშვნელობის ვებ-რესურსების გამოყენებით, არამედ კონკრეტული სახელმწიფო უწყებების ვებ-გვერდების მეშვეობითაც. მაგალითად, აშშ-ის სახელმწიფო

დეპარტამენტის ვებ-პროექტი „აზრების სივრცე 2.0“ – Opinion Space 2.0 (www.state.gov/opinionspace/) ყველა მსურველს უქმნის შესაძლებლობას დააფიქსიროს საკუთარი მოსაზრება ამერიკის საგარეო პოლიტიკის მიმართულებებისა და ამოცანების შესახებ. დღეისთვის უკვე 24 სხვადასხვა დეპარტამენტი იყენებს საკუთარ ვებ-გვერდზე IdeaScale (www.ideascale.com) – აპლიკაციას, რაც საშუალებას აძლევს კონკრეტული სამთავრობო ონლაინ რესურსის დამთვალეირებელს გამოხატოს და დააფიქსიროს საკუთარი მოსაზრება რომელიმე მისთვის მნიშვნელოვან საკითხზე ღია მთავრობის პოლიტიკის განვითარებასთან დაკავშირებით;

იდეების გაცვლის პანელი „სამშობლოს დაცვის დეპარტამენტის“ ვებ-გვერდზე – www.dhs.gov

- იმისთვის, რომ მომხმარებლისთვის გამარტივდეს წვდომა მთავრობის მიერ ინიცირებულ სხვადასხვა ონლაინ პროექტებზე და სერვისებზე, შეიქმნა და ფუნქციონირებს მასშტაბური ვებ-პორტალი www.usa.gov. მისი მეშვეობით გამარტივებულია ყველა იმ ინფორმაციულ რესურსთან წვდომა, რომლის ადმინისტრირებასაც ინტერნეტ სივრცეში უზრუნველყოფს ამერიკის მთავრობა, სხვადასხვა დეპარტამენტები და სააგენტოები. ვებ-პორტალი ზრდის ხელმისაწვდომობას საინფორმაციო სივრცეში გაბნეული ელექტრონული სერვისებისა და საჭირო ცნობების გამოყენების მსურველთათვის და, ფაქტობრივად, ამერიკის ვირტუალურ კარიბჭეს წარმოადგენს.

აშშ-ის მთავრობის ერთიანი ვებ-პორტალი – www.usa.gov

ჩვენ განვიხილეთ მხოლოდ არასრული სია იმ ვებ-პროექტებისა, რომელთა განვითარებაც აქტიურად მიმდინარეობს ფედერალური მთავრობის მიერ გამჭვირვალობის, ანგარიშვალდებულების, მოქალაქეთა სოციალურ-პოლიტიკურ პროცესებში ჩართულობის დონის ასამაღლებლად.⁴ აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ეს მხოლოდ მცირე ჩამონათვალია არსებული ონლაინ პროექტებისა და ცალკეული სახელმწიფო უწყებები, კომპეტენციის ფარგლებში, ცენტრალური ხელისუფლების დირექტივების გარეშე, ნერგავენ ახალ ტექნოლოგიებს, გადაწყვეტილებებს, კომუნიკაციურ ტექნოლოგიებს, იყენებენ სოციალურ მედიას, აქვეყნებენ „ღია მთავრობის“ ანგარიშებს, აუმჯობესებენ საკუთარ ვებ-რესურსებს – ღიაობის, ანგარიშვალდებულების, გამჭვირვალობისა და ჩართულობის პრინციპებზე დაყრდნობით. აღსანიშნავია, რომ ელ-დემოკრატიის ინსტიტუციური დამკვიდრების გარდა, ელექტრონულ მმართველობას ასევე მნიშვნელოვანი პრაქტიკული სარგებელიც მოაქვს აშშ-ის მთავრობისა და მოქალაქეებისათვის. მაგალითად, საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების დანერგვა ამცირებს საქმის წარმოების ხარჯებს. თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების პროგრამულმა დანერგვამ აშშ-ის ენერჯეტიკის დეპარტამენტში 2006-2009 წლებში 160 მილიონი დოლარის ეკონომია უზრუნველყო, სახაზინო დეპარტამენტში 199 მილიონი დოლარის ეკონომია და ა.შ.

შეერთებული შტატების მაგალითზე შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ელექტრონული გამჭვირვალობა თანამედროვე ელ-მმართველობის აუცილებელი შემადგენელი ნაწილი და კომპონენტია. ელ-მმართველობისა და ელ-გამჭვირვალობის ამერიკული მიღწევები, მათი განვითარების დინამიკა და მიზნები კარგად არის ჩამოყალიბებული მართვისა და ბიუჯეტის ოფისის მიერ კონგრესის სახელზე გაგზავნილ მოხსენებაში სახელწოდებით: „2002 წლის ელექტრონული მმართველობის აქტის იმპლემენტაციის ანგარიში“ (FY 2009 Report to Congress on the Implementation of The E-Government Act of 2002 - <http://www.whitehouse.gov/omb/e-gov/>), ისევე როგორც თეთრი სახლის მიერ გამოქვეყნებულ „ღია მთავრობის განვითარების ანგარიშიში ამერიკელ ხალხს“ (Open Government Progress Report to the American People - <http://www.whitehouse.gov/open>).

4 უფრო დანვრლებით შეგიძლიათ იხილოთ თეთრი სახლის ინოვაციური პროექტების გალერეა - <http://www.whitehouse.gov/open/innovations>

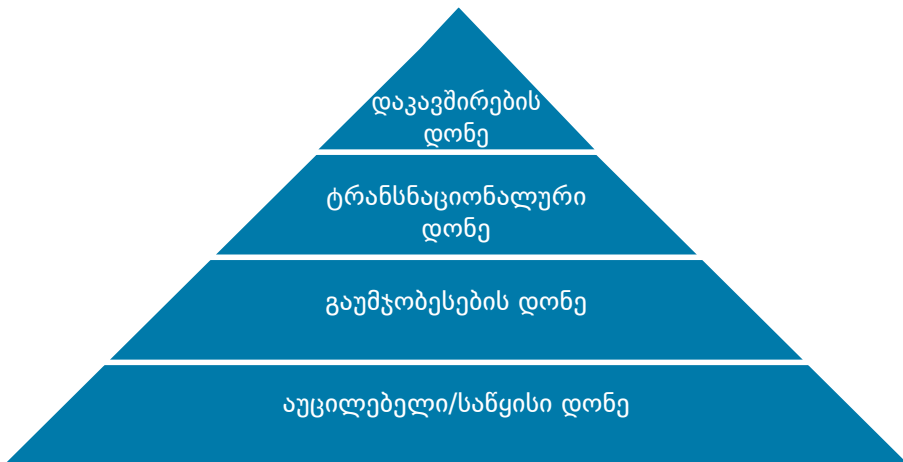
ელექტრონული მმართველობის განვითარების გლობალური ტენდენციები

ელექტრონული მმართველობის გლობალური ტენდენციების ანალიზისთვის მნიშვნელოვანი წყაროა გაერთიანებული ერების ეკონომიკური და სოციალური ურთიერთობების დეპარტამენტის მიერ რეგულარულად ჩატარებული კვლევები. ბოლო ასეთი კვლევა გამოქვეყნდა სახელწოდებით – „გლობალური ელექტრონული მმართველობის მიმოხილვა 2010 – ელექტრონული მმართველობა ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის პირობებში“ (The 2010 United Nations e-Government Survey: Leveraging e-government at a time of financial and economic crisis).⁵

კვლევა ჩატარდა 2009 წელს და გამოქვეყნდა 2010 წლის დასაწყისში. იგი ასახავს ელექტრონული მმართველობის გლობალური ტენდენციების განვითარების დინამიკას მსოფლიო ეკონომიკური და ფინანსური კრიზისის ფონზე. არ შევჩერდებით ამ მასშტაბური და ძალზე მნიშვნელოვანი კვლევის მეთოდოლოგიის აღწერაზე,⁶ მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ელექტრონული მმართველობის განვითარების საბოლოო ინდექსის (E-Government Development Index) გაანგარიშება საკმაოდ ბევრი ნიშნულით ხორციელდებოდა:

- ონლაინ სერვისების ინდექსი – Online service index;
- ელექტრონული ჩართულობის ინდექსი – E-participation index;
- სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის ინდექსი – Telecommunication infrastructure index;
- ადამიანური რესურსების პოტენციალის ინდექსი – Human capital index.

გაერთოს სპეციალისტების აზრით არსებობს ელექტრონული სერვისების განვითარების ოთხი სტადია:

5 http://www2.unpan.org/egovkb/global_reports/10report.htm

6 ანგარიშის მეთოდოლოგია განხილულია ამ საკითხისადმი მიძღვნილ ჩვენს წინა კვლევაში: „ელექტრონული მმართველობა საქართველოში: მსოფლიო ტენდენციები“ – ქეთევან როსტიაშვილი <http://www.idfi.ge/?cat=researches&topic=35&lang=ka>

1 დონე

სამთავრობო ვებ-გვერდები მომხმარებლებს აწვდიან ინფორმაციას საჯარო პოლიტიკაზე, მმართველობაზე, კანონმდებლობაზე, ინსტრუქციებზე/მიზნობებზე, საჯარო დოკუმენტებზე და არსებულ მომსახურებაზე. ვებ-გვერდებზე მოიძიება ბმულები სხვა სამინისტროებსა და ხელისუფლების შტოების ორგანოებზე. მოქალაქეებს საშუალება აქვთ გაიგონ სიახლეები ხელისუფლების საქმიანობის შესახებ და ბმულების მეშვეობით აქვთ წვდომა დაარქივებული ინფორმაციისადმი;

2 დონე

ოფიციალური ვებ-რესურსები უზრუნველყოფენ ორმხრივ ელექტრონულ კომუნიკაციას ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის, მაგალითად, მომსახურების და განაცხადების ჩამოტვირთვის ფორმები. მრავალენოვან ვებ-გვერდებს აქვთ აუდიო და ვიდეო ფუნქციები. ელექტრონული მომსახურება საშუალებას აძლევს მომხმარებელს მოითხოვონ და გზავნილების სახით, დისტანციურად მიიღონ სხვადასხვა არაელექტრონული ფორმები ან პერსონალური ინფორმაცია;

3 დონე

სამთავრობო ვებ-გვერდები ორმხრივ კომუნიკაციაში რთავენ მოსახლეობას, აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები ითხოვენ და იღებენ გამოხმაურებას მოქალაქეებისგან სამთავრობო პოლიტიკის, პროგრამების, რეგულაციების შესახებ. ოფიციალური ვებ-გვერდებიდან შესაძლებელია ფინანსური ტრანზაქციების განხორციელება, ელექტრონული ფორმით ხმის მიცემა, სხვადასხვა ფორმების ატვირთვა და ჩამოტვირთვა, გადასახადების გადახდა, ლიცენზიების, ნებართვებისა და სერტიფიკატების მიღება;

4 დონე

ხელისუფლების ოფიციალურმა ვებ-გვერდებმა შეცვალეს მთავრობისა და მოქალაქეების კომუნიკაციის და ურთიერთკავშირის სახე. სამთავრობო სტრუქტურები ვებ-2.0 და სხვა ინტერაქტიური სისტემების გამოყენებით პროაქტიურად ითხოვენ ინფორმაციას და მოსაზრებებს საზოგადოებისგან. მთავრობები ხელისუფლებაზე ორიენტირებულ მიდგომას ცვლიან საზოგადოებაზე ორიენტირებული მიდგომით, ისინი ქმნიან გარემოს, სადაც მოქალაქეები ჩართულნი არიან სახელისუფლებო საქმიანობაში და აქვთ ხმის უფლება გადანაცვტილების მიღების პროცესში.

მნიშვნელოვანია აგრეთვე აღინიშნოს ის ონლაინ სერვისები, რომელთა ინტეგრაციაც სამთავრობო ვებ-პორტალებზე და სამინისტროების ვებ-გვერდებზე უზრუნველყოფს ოთხივე ზემოთ აღნიშნული მიდგომების ეფექტურ დანერგვას:

ვებ ფუნქციები და სერვისები
რა არის ახალი ვებ-გვერდზე;
ხშირად დასმული შეკითხვები;
დაარქივებული ინფორმაცია.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
საიტის რუკა;
ბმულები/კავშირი სხვა ოფიც.
ვებ-გვერდებთან;
ბმულები/კავშირი საჯარო
სექტორის სხვა სერვისებთან.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
საიტის შიგთავსის
ხელმისაწვდომობა;
აუდიო/ვიდეო კონტენტის
მხარდაჭერა;
RSS ფუნქცია;
საიტის შიგთავსი რამდენიმე
ენაზეა ხელმისაწვდომი.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
WAP/GPRS მხარდაჭერა;
ტექსტური გზავნილების მიღების
სერვისი;
რეგისტრაცია მობილური ტელ.
საშუალებით;
გადასახადების და ჯარიმების
გადახდა მობილური
ტელეფონით.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
გადასახადები;
რეგისტრაცია;
ნებართვები, სერტიფიკატები,
ჯარიმები;
პირადობის მოწმობის აღება;
კომუნალური მომსახურება.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
ონლაინ ფორმები;
ონლაინ გადარიცხვები;
განაცხადება სამთავრობო
დახმარების მისაღებად;
ელექტრონული გზავნილის
მიღების ონლაინ დადასტურება.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
საიტზე რეგისტრაცია;
ავტორიზებული პროფილის
წამდვილობა და მმართვეა;
ერთი სარკმლის პრინციპი;
ინფორმაციის წაკითხვადი
ფორმატი;
ქვეყნის ხელმძღვანელთან
კავშირის საშუალება.

ვებ ფუნქციები და სერვისები
საკუთარი პერსონალური ინფორმაციის მოთხოვნის საშუალება;
კონტენტის შეფასების და გავრცელების საშუალება;
შეთავაზების ინიცირების საშუალება;
„ჩემი საიტის“ ფუნქცია;
ელ-ჩართულობის შედეგების გამოყენება გადამყვებილებების
მიღების პროცესში.

მსოფლიოს არც თუ ისე ბევრ ქვეყანას აქვს განვითარებული ელექტრონული მმართველობის რესურსები ოთხივე ზემოხსენებულ დონეზე. ელექტრონული მომსახურების ინდექსით წამყვანი ქვეყნები, ისევე როგორც ზოგადად ელექტრონული მმართველობის განვითარების დონით, არიან სამხ. კორეა, აშშ და კანადა.

ძალზე მნიშვნელოვანია აგრეთვე **ელექტრონული ჩართულობის** (ელ-თანამონაწილეობის) განვითარების განხილვაც. ინტერნეტი ახალ ასპარეზს უხსნის პოლიტიკოსებს საკუთარი პოზიციებისა და მიდგომების ელექტრონული გამყარებისთვის. ამავე დროს ინტერნეტი ქმნის გარემოს სადაც საზოგადოების ყველა ჯგუფს, მათ შორის მარგინალიზებულს, საშუალება აქვს დააფიქსიროს საკუთარი მოქალაქეობრივი პოზიცია და მიაღწიოს კონკრეტულ მიზანსაც კი. უკვე მრავალი მთავრობა ცდილობს საკუთარი ვებ-გვერდის საშუალებით დაამყაროს უკუკავშირი მოსახლეობასთან. მთავრობები ცდილობენ პირდაპირ მიაწოდონ ინფორმაცია მოქალაქეებს, ჩართონ ისინი პოლიტიკურ პროცესებში და ამ გზით გაამყარონ საკუთარი პოლი-

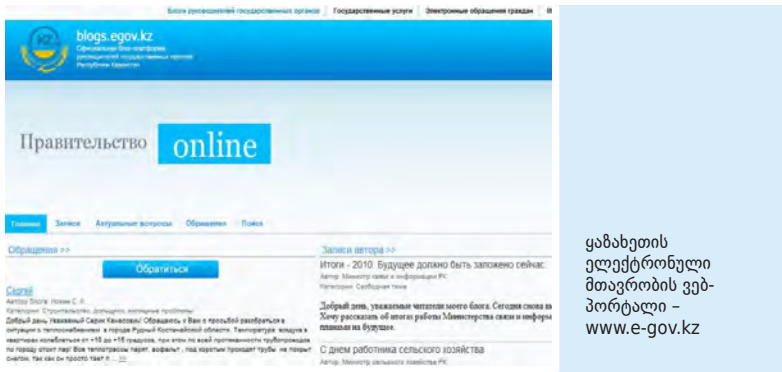
ტიკური პლატფორმები. გაეროს ექსპერტთა აზრით ელ-ჩართულობა სამ ძირითად კომპონენტს მოიცავს:

- 1. ელ-ინფორმაცია (E-Information)** - ეს არის ცალმხრივი კომუნიკაცია მთავრობასა და მოქალაქეებს/ბიზნეს სექტორს შორის. ოფიციალური ვებ-გვერდების საშუალებით ხელისუფლება მომხმარებელს აწვდის ელექტრონულ ინფორმაციას პოლიტიკის, კანონმდებლობის, პროცედურების, მოქალაქეობის, ბიუჯეტის, მომსახურების და კომპეტენციის ფარგლებში არსებული სხვა საკითხების შესახებ. ელ-ინფორმაცია მიზნად ისახავს მოქალაქეთა ფართო წრის ჩართვას გადაწყვეტილებების დაგეგმვის, და განხორციელების პროცესში. ელ-ინფორმაცია ვრცელდება ფორუმების, ბლოგების, სოციალური ქსელების, ტექსტური გზავნილების, ელექტრონული ფოსტის და სხვა საშუალებებით;
- 2. ელ-კონსულტაცია (E-Consultation)** - არის მთავრობის მიერ ინიცირებული ორმხრივი კომუნიკაცია ხელისუფლების ორგანოებსა და მოქალაქეებს შორის. ელ-კონსულტაციის ფორმატში მთავრობები მონოდეულნი არიან მიიღონ და გაითვალისწინონ საზოგადოების და ბიზნესის მოსაზრებები და გამოხმაურებები საჯარო პოლიტიკის ამა თუ იმ საკითხებზე. მთავრობები აქვეყნებენ საჯარო დიალოგის შედეგებს და ცდილობენ განავითარონ კომუნიკაციის ეს მიმართულება. მთავრობები ნერგავენ ისეთ ონლაინ საშუალებებს როგორებიცაა: გამოკითხვები, განხილვები, ჩატი, ბლოგები, სოციალური ქსელები, ინფორმაციის გაცვლის საშუალებები და სხვა. ამავე დროს, თავად მოქალაქეები მნიშვნელოვანი პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით ცდილობენ დაამყარონ (მაგ. ელექტრონული პეტიციები) კომუნიკაცია სამთავრობო სტრუქტურებთან;
- 3. ელ-გადაწყვეტილების მიღება (E-Decision Making)** - მთავრობებსა და მოქალაქეებს შორის ორმხრივი კომუნიკაციის კიდევ ერთი საშუალებაა. მოქალაქეები ნაწილობრივ, ან სრულად არიან ჩართულნი გადაწყვეტილების და პოლიტიკის მიღების პროცესში. მთავრობები ითვალისწინებენ მოქალაქეთა წინადადებებსა და მოსაზრებებს სამთავრობო პროექტებისა და გადაწყვეტილებების მართვის პროცესში. მოქალაქეებს თავადაც აქვთ საშუალება მთავრობებთან თანამშრომლობით შეცვალონ, გააუმჯობესონ ან შექმნან საჯარო პოლიტიკის სხვადასხვა მიმართულებები. რეალური ძალაუფლებით აღჭურვილი მოქალაქეები აქტიურად ერთვებიან სახელმწიფო პოლიტიკის და პროგრამების მართვის პროცესში.

ელ-ჩართულობის ინდექსის მიხედვით მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების სამეულში შევიდნენ სამხ. კორეა, ავსტრალია და ესპანეთი. აღნიშნის ღირსია, რომ თუ ლიდერი ქვეყნების ოცეულში მეცხრე პოზიციაზე ესტონეთის მოხვედრა არავისთვის გასაკვირი არ უნდა ყოფილიყო, ნამდვილი სიურპრიზი გახდა მე-18 ადგილზე ყაზახეთის განთავსება (ყაზახეთი 2008 წელს ელ-ჩართულობის რეიტინგში 106-ე ადგილზე იყო). ქვეყანამ, რომელიც 2008 წელს ელექტრონული მმართველობის განვითარების დონით 81-ე ადგილზე იმყოფებოდა, შეძლო სულ რაღაც 2 წელიწადში თითქმის 40 პოზიციით წინ წაწევა. ელ-ჩართულობის ხარისხობრივი მაჩვენებლებით ყაზახეთმა ისეთ ქვეყნებსაც კი გადაუსწრო როგორცაა აშშ და დიდი ბრიტანეთი. ასეთ წარმატებას პირველ რიგში საფუძველი ჩაუყარა ელექტრონული მმართველობის ეროვნულმა ვებ-პორტალმა www.e-gov.kz. ვებ-პორტალი გარდა ონლაინ სერვისებისა და ინფორმაციის დიდი მოცულობისა გამოირჩევა ვებ 2.0 (web 2.0)⁷ კონცეფციის

7 უფრო დანვრლებით ვებ 2.0 შესახებ შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ბმულზე - <http://radar.oreilly.com/2010/05/what-does-government-20-look-l.html>

ინტეგრაციით და ორიენტირებულია მოსახლეობის მაქსიმალურ ჩართულობაზე. ერთი სარკმლის პრინციპზე დაფუძნებული ვებ-პორტალის საშუალებით მოსახლეობას აქვს წვდომა ყველა სამთავრობო რესურსზე და სანიფორმაციო სერვისზე, ფუნქციონირებს ვიდეო და საგანმანათლებლო პროგრამები ბავშვებისთვის, ონლაინ განხილვები და კონსულტაციები, ქვეყნდება ელ-ჩართულობისთვის აუცილებელი მოვლენათა კალენდარი, პრემიერ-მინისტრსა და მინისტრთა კაბინეტის ყველა წევრს აქვს საკუთარი ბლოგი სადაც შესაძლებელია ოფიციალური პირებისთვის კითხვების დასმა და შესაბამისი პასუხების მიღება, ავტორიზირებულ მომხმარებელს საშუალება აქვს ელექტრონული მიმართვები გაუგზავნოს ხელისუფლების ნებისმიერ ორგანოს, ონლაინ ფორუმზე მიმდინარეობს სხვადასხვა საკითხების განხილვები, მოქალაქეებს საშუალება აქვთ ინიცირება გაუკეთონ საკუთარ წინადადებებს და სხვა.

ვახაბეთის ელექტრონული მთავრობის ვებ-პორტალი – www.e-gov.kz

ელ-ჩართულობის ძირითადი მახასიათებლები ოთხ თემატურ ბლოკად შეიძლება დაიყოს:

ვებ ფუნქციები

ვებ-გვერდი უზრუნველყოფს მოსახლეობას ინფორმაციით ელ-მმართველობაში ჩართულობის მიზნით;

ვებ-გვერდი აწვდის ინფორმაციას მოსახლეობას ელ-მონაწილეობის შესახებ.

ვებ ფუნქციები

ონლაინ გამოკითხვები;

ონლაინ განხილვები;

ჩატი და დაუყოვნებლივი შეტყობინებები;

ვებ ჟურნალები;

მომსახურებისა და ახალი ამბების ჩამონათვალი;

სხვა ინტერაქტიული სერვისები.

ვებ ფუნქციები

მოქალაქეთა განცხადებები და მათ მიერ მომსახურების დონის შეფასება;

უკუკავშირის საშუალება;

ინფორმაცია დასაქმების შესახებ.

ვებ ფუნქციები

სადისკუსიო ფორუმები;

განხილული დისკუსიების არქივი;

ოფიციალურ პირთა გამომხატველი მოქალაქეთა წინადადებებზე;

ელ-კონსულტაციების მოდერაიცია;

ონლაინ პეტიციები;

ონლაინ ხმის მიცემა.

კვლევის მიხედვით **ელექტრონული მმართველობის განვითარების ინდექსით** (E-Government Development Index) მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ოცეული შემდგენიარად გამოიყურება:

ადგილი	ქვეყანა	ელ-მმართველობის განვითარების ინდექსის ხარისხი
1	სამხრეთ კორეის რესპუბლიკა	0.8785
2	ამერიკის შეერთებული შტატები	0.8510
3	კანადა	0.8448
4	დიდი ბრიტანეთი	0.8147
5	ნიდერლანდების სამეფო	0.8097
6	ნორვეგია	0.8020
7	დანია	0.7872
8	ავსტრალია	0.7863
9	ესპანეთი	0.7516
10	საფრანგეთი	0.7510
11	სინგაპური	0.7476
12	შვედეთი	0.7474
13	ბაჰრეინი	0.7363
14	ახალი ზელანდია	0.7311
15	გერმანია	0.7309
16	ბელგია	0.7225
17	იაპონია	0.7152
18	შვეიცარია	0.7136
19	ფინეთი	0.6967
20	ესტონეთი	0.6965

„ტოპ-ოცეულში“ მოხვედრილი ქვეყნების უმრავლესობა ერთ სულ მოსახლეზე მაღალი შემოსავლით და ეკონომიკური სტაბილურობით გამოირჩევიან. ეკონომიკურმა ფაქტორებმა უმეტესწილად განსაზღვრა ამ ქვეყნების ელ-მმართველობის განვითარების მაღალი მაჩვენებელი. ამავე დროს ელ-მმართველობის განვითარებისთვის, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურისა და ადამიანური რესურსების ხარისხობრივ მაჩვენებლებს. შესაბამისად, ეკონომიკურად ძლიერ სახელმწიფოებს, სადაც კარგად განვითარებულია სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა, მაღალია მოსახლეობის განათლების დონე, ელ-მმართველობის წარმატებით განვითარებისთვის მეტი ფინანსური და ადამიანური რესურსი გააჩნიათ. კარგად განვითარებული ვებ-გვერდები და ელ-სერვისები ნაკლებად ეფექტიანი იქნება იმ შემთხვევაში, თუ მოსახლეობა ინტერნეტის ან შესაბამისი უნარ-ჩვევების არ ქონის გამო ვერ იყენებს მათ. გაერო-ს ექსპერტთა აზრით, ნაკლებგანვითარე-

ბულმა ქვეყნებმა არსებული ტექნოლოგიური ნაპრაღის დასაძლევად ფინანსური და ინტელექტუალური ინვესტირებით ერთდროულად უნდა განავითარონ სამი ძირითადი მიმართულება – სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა, ონლაინ სერვისები და საგანმანათლებლო სისტემა.

ამავე დროს, პრაქტიკამ დაადასტურა, რომ ნაკლებგანვითარებულ ქვეყნებს ახალ ტექნოლოგიებში (მობილური კავშირი) ინვესტირებით, კარგად კონსტრუირებული ვებ-პორტალების შექმნით, სათემო ცენტრებისა და საკომუნიკაციო სერვისების ქსელის განვითარებით (რაც ზრდის მოსახლეობაში ინტერნეტის წვდომის ხარისხს), ხშირ შემთხვევაში არსებული ტექნოლოგიური ჩამორჩენის აღმოფხვრის პოტენციალი გააჩნიათ. იკვთება გლობალური ტენდენცია, რომ სულ უფრო მეტი ქვეყანა ანიჭებს უპირატესობას ინტერნეტის საშუალებით დამყარებულ კავშირს საკუთარ მოსახლეობასთან. ონლაინ გამოკითხვები, განხილვები, ბლოგები და სოციალური ჩაბმულობის სხვა მექანიზმები ხშირად ხდება რეალური გარდაქმნებისა და გაუმჯობესების წინაპირობა. ამის ერთ-ერთ მაგალითად შეიძლება გამოდგეს ბაჰრეინის ეროვნულ ვებ-პორტალი www.bahrain.bh.

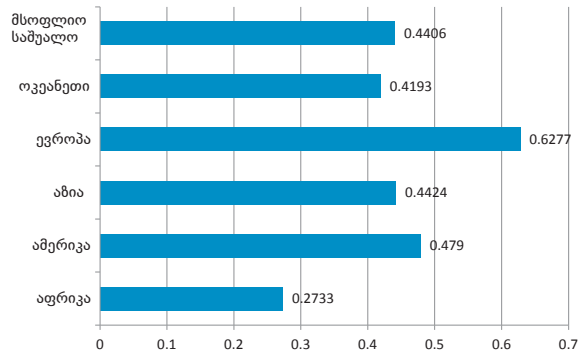

ბაჰრეინის ეროვნული ვებ-პორტალი – www.bahrain.bh

გაუმჯობესებული ვებ-რესურსის ხარჯზე ქვეყანამ დიდი ნახტომი გააკეთა გაეროს ელ-მმართველობის განვითარების რეიტინგში (42-ე 2008 წელს, 13-ე 2010 წელს) და ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა მაღალგანვითარებული ქვეყნების გვერდით. ვებ-პორტალი უამრავ ელექტრონულ მომსახურებას სთავაზობს საკუთარ მომხმარებელს. ელ-მმართველობის კონცეფციის შესაბამისად თემატურად არის გამოყოფილი ელ-სერვისები მოქალაქეებისთვის, ბიზნესისა და სამთავრობო სტრუქტურებისათვის. ქვეყნის სტუმრებს შეუძლიათ შეუკვეთონ ელექტრონული ვიზა ან მობილური ტელეფონით მიიღონ ინფორმაცია ავიარების შესახებ. ვებ-პორტალზე შესაძლებელია მოიძიოთ ინფორმაცია არა მხოლოდ საჯარო, არამედ კერძო მომსახურების შესახებაც. ინტეგრირებული ბლოგის მეშვეობით მიმდინარეობს იდეებისა და მოსაზრებების გაცვლა ოფიციალურ პირებთან და ა.შ.

მსოფლიო რეგიონების ელ-მმართველობის განვითარების დონეების შედარების სკალიდან ჩანს, რომ ევროპა კვლავ რჩება ლიდერად ამ მიმართულებით. ამავე დროს ევროპა მსოფლიოს ერთადერთი რეგიონია, რომელიც ცდილობს შექმნას ელ-მმართველობის რეგიონული სისტემა.

ელ-მმართველობის განვითარება მსოფლიოს რეგიონების მიხედვით

ელ-მმართველობა ევროპული ინფორმაციული საზოგადოების განვითარების მნიშვნელოვან კომპონენტად განიხილება. 2011-2015 წლის სამოქმედო გეგმის მიხედვით, რომელსაც ევროკომისია კურირებს, 2015 წლისთვის ელ-მმართველობით სრულად ისარგებლებს ევროკავშირის მოსახლეობის 50% და ბიზნესის 80%. მიუხედავად იმისა, რომ ერთიანი სისტემის ინტეგრაცია ევროკავშირში საკმაოდ რთული, შრომატევადი და დიდ ფინანსურ დანახარჯებთან დაკავშირებული პროექტია, ის, პერსპექტივაში, მნიშვნელოვანი თანხების ეკონომიას მოახდენს. მაგალითად, წინასწარი გათვლებით, დეკლარირების ერთიანი ელექტრონული სისტემა უზრუნველყოფს 50 მილიარდი დოლარის ყოველწლიურ ეკონომიას⁸. აღნიშნის ღირსია აგრეთვე ის ფაქტი, რომ ელ-ჩაბმულობა მიმართული ელ-გამჭვირვალობისა და ელ-დემოკრატიის განვითარებისკენ, ევროკავშირის ელექტრონული მმართველობის სამოქმედო გეგმის 5 პრიორიტეტულ მიმართულებაშია. დაწყებულია ელ-მმართველობის პანევროპული პილოტური პროექტები:

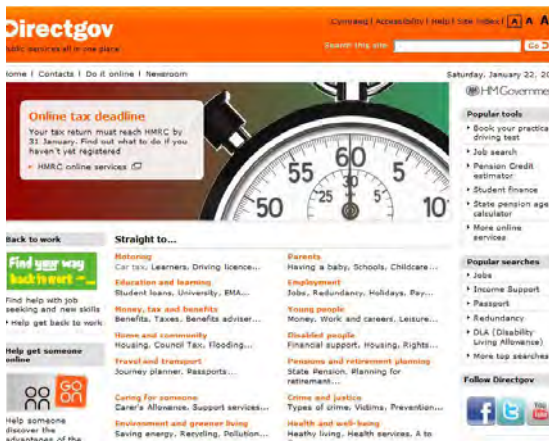
- საჯარო შესყიდვების ონლაინ სისტემა - PEPPOL (Pan European Public Procurement Online);
- ევროპულ საზღვრებში დაცული პირადობის მონმობების სისტემა - STORK (Secure identity across borders linked);
- საზღვრის გადალახვის პროცედურების გამარტივებული ონლაინ სისტემა - SPOCS (Simple Procedures Online for Cross-border Services);
- სამოქალაქო რეესტრის ევროპული ქსელი - ECRN (European Civil Registry Network);
- ელ-ჩართულობის პანევროპული ქსელი - PEP-NET (Pan European E-Participation Network);
- ელ-გზამკვლევი და ელ-სერვისები - eGOS (e-Guidance and e-Government Services) და სხვა.⁹

რაც შეეხება ცალკეულად აღებულ ევროპულ ქვეყნებს, რეიტინგის მიხედვით ევროპული ათეული შემდეგნაირად გამოიყურება:

8 http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment/policy/index_en.htm
 9 http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment/implementation/ict_psp/index_en.htm

№	ქვეყანა	ელ-მმართველობის განვითარების ინდექსის ხარისხი
1	დიდი ბრიტანეთი	0.8147
2	ნიდერლანდების სამეფო	0.8097
3	ნორვეგია	0.8020
4	დანია	0.7872
5	ესპანეთი	0.7516
6	საფრანგეთი	0.7510
7	შვედეთი	0.7474
8	გერმანია	0.7309
9	ბელგია	0.7225
10	შვეიცარია	0.7136

სიას სათავეში უდგას დიდი ბრიტანეთი, რომელმაც კარგად დაგეგმილი სახელმწიფო პროგრამის ხარჯზე მოსახლეობისთვის საკმაოდ ბევრი ინოვაციური სერვისი დანერგა. ელ-მმართველობის წარმატებით განვითარებისთვის გადამწყვეტი აღმოჩნდა მომხმარებელზე ორიენტირებული ეროვნული ვებ-პორტალის www.direct.gov.uk ამოქმედება.

დიდი ბრიტანეთის ელ-სერვისების ერთიანი ონლაინ სისტემა – www.direct.gov.uk

ვებ-პორტალი უზრუნველყოფს ბრიტანეთის მოქალაქეებს სრული ინფორმაციით არსებული სამთავრობო სერვისების შესახებ, აწვდის სხვადასხვა პრაქტიკულ ცნობებს. ბრიტანელები ვებ-პორტალის დახმარებით იღებენ საჭირო რჩევებს, მონაწილეობენ ონლაინ დისკუსიებსა და კამპანიებში. ვებ-გვერდს აქვს მობილური აპლიკაციების მხარდაჭერა. არსებობს სპეციალური განყოფილება ბავშვებისთვის. ერთ კონკრეტულ მისამართზე თავმოყრილია ინფორმაცია სატრანსპორტო, ჯანმრთელობის, განათლების, დასაქმების, გარემოს დაცვის, ფიზიკური ნაკლოვანებების მქონე პირების, სამართლებრივი, ფინანსური, ახალგაზრდობის და სხვა სოციალური საკითხების შესახებ. ფაქტობრივად, ვებ-პორტალი ახდენს სხვადასხვა სამთავრობო ინსტიტუტების ხელში არსებული ინფორმაციული ნაკადების აკუმულირებას და მოსახლეობას უადვილებს წვდომას მათთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციისადმი – დაწყებული გამოყენებული ბატარეების სწორი უტილიზაციიდან, დამთავრებული ცნობებით ახალი ელექტრონული ვირუსების გავრცელების შესახებ.

დასასრულს უნდა აღინიშნოს საერთაშორისო რეიტინგის ლიდერი ქვეყნის – სამხ. კორეის წარმატებაც. სამხრეთ კორეამ მრავალწლიანი, გათვლილი და დაგეგმილი პროგრამის ფარგლებში განავითარა ელექტრონული მმართველობის ეფექტური ფუნქციონირებისთვის მნიშვნელოვანი ყველა კომპონენტი. ელექტრონული ტრანზაქციების, სხვადასხვა ფინანსური ოპერაციებისა და ხარჯთაღრიცხვის სანარმოებლად, ფორმების და აპლიკაციების შესავსებად (ინფორმაცია 5300 საჯარო სერვისზე, ელ-ფოსტის გამოყენებით 720 საჯარო სერვისის მიღება, 28 სხვადასხვა ფორმის ელექტრონულად შევსების საშუალება) არსებობს ვებ-გვერდი www.egov.go.kr, რომელიც ელექტრონული ავტორიზაციის შემდეგ ხდება მოქალაქეების ფინანსური საქმიანობის პერსონალური გვერდი. თავისი მარტივი დიზაინითა და მრავალფუნქციურობით გამოჩეული, ეროვნული პორტალის www.korea.go.kr საშუალებით მოქალაქეებისთვის ხელმისაწვდომი ხდება ყველა სამთავრობო სტრუქტურის ინტეგრირებული სისტემა.

სამხ. კორეის ელ-მმართველობის პორტალი – www.korea.go.kr

ეროვნული ვებ-პორტალი ხელმისაწვდომს ხდის სამთავრობო ინფორმაციას, ონლაინ შესავსებ ფორმებს და ტრანზაქციებს, მობილური შეტყობინებების და ელექტრონული კონსულტირების პროგრამებს.

მოსახლეობის ელ-ჩართულობის მიზნით ფუნქციონირებს ცალკე ვებ-გვერდი www.epeople.go.kr, იგი აკავშირებს მოსახლეობას ყველა ადმინისტრაციულ ორგანოსთან, უზრუნველყოფს ადმინისტრაციულ საქმეთა ელექტრონულ განხილვას და აღსრულებას, იძლევა კორუფციის შესახებ შეტყობინებების გაგზავნის საშუალებას. უზრუნველყოფს თხოვნების, შუამდგომლობების, წინადადებების გაგზავნას, ელექტრონული გზავნილების კონტროლს, სოციალურ-პოლიტიკური ან სხვა შინაარსის დისკუსიებისა და განხილვების წარმოებას.

სამხ. კორეის ელ-ჩართულობის სერვისი – www.epeople.go.kr

საჯარო ინფორმაციის გაცემის ელექტრონული სისტემა www.open.go.kr საშუალებას იძლევა განხორციელდეს ელექტრონულ ფორმატში საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვნა და მიღება.

სამხ. კორეის საჯარო ინფორმაციის გაცემის ელექტრონული სისტემა – www.open.go.kr

კორეის ელ-მმართველობის მასშტაბური პროგრამა, რომელსაც უშუალოდ ხელმძღვანელობდა ქვეყნის პირველი პირი, ჯერ კიდევ შორეულ 1994 წელს დაიწყო. მიუხედავად იმისა, რომ პროგრამის განხორციელებაში ასეულობით მილიონი დოლარი ჩაიდო, მიღწეულმა შედეგმა ნამდვილად განაპირობა ქვეყნის რეგიონული ლიდერობა IT სფეროში და ქვეყნის ბიუჯეტი მნიშვნელოვანი ფინანსური შედეგებით უზრუნველყო. არსებული მონაცემების მიხედვით, ბიუჯეტის ეკონომიამ 1 მილიარდი დოლარი, ხოლო სოციალურ-ეკონომიური ხარჯების დაზოგვამ 16 მილიარდ დოლარი შეადგინა. მოხდა ადმინისტრირების ოპტიმიზაცია: საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნაზე პასუხის გაცემის ვადა შემცირდა 30-დან 7 დღემდე, საჯარო ინფორმაციის 53% გაიყვანა ელექტრონულ ფორმატში, ერთი დღიდან 2 წუთამდე შემცირდა საქონლის ექსპორტზე დახარჯული დრო, იმპორტზე 2,5 საათიდან 1,5 საათამდე, მგზავრების რეგისტრაციის დრო 40 წუთიდან 25 წუთამდე, ელ-საბაჟო უზრუნველყოფს წლიურად 2,5 მილიარდი დოლარის დაზოგვას. საგადასახადო დეკლარირების 80% და სერტიფიკატების მიღების 75% ელექტრონულ ფორმატში ხდება და ეს ყველაფერი მხოლოდ 2008 წლის მონაცემებით¹⁰. სავარაუდოდ, ელექტრონული მმართველობის 2010 წლის მიღწევები და ახალი პროგრამები კიდევ უფრო დიდ სარგებელს მოუტანს ზოგადად ქვეყნის მოსახლეობას.

10 http://www.korea.go.kr/new_eng/service/viewContent.do?enContId=00001264605104039000_151

ელ-მმართველობის და ელ-გამჭვირვალობის განვითარების ზოგადი ტენდენციები საქართველოში

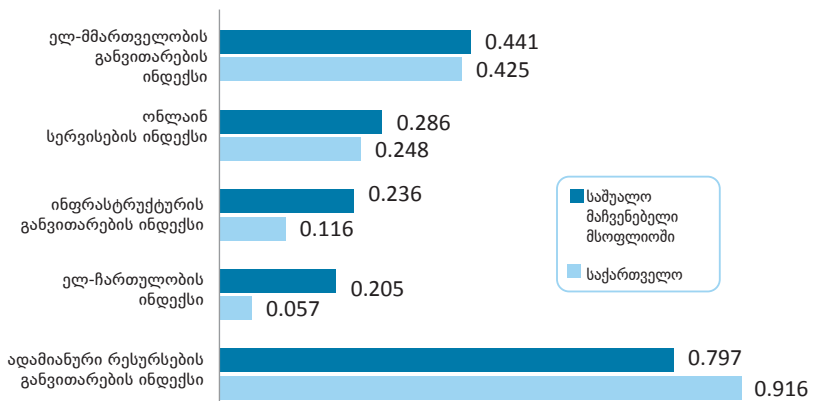
საქართველომ ელექტრონული მმართველობის განვითარების ინდექსით მსოფლიოს 192 ქვეყანას შორის მხოლოდ მე-100 ადგილი დაიკავა. ამ მაჩვენებლით პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებს შორის საქართველო მხოლოდ 3 ქვეყანას უსწრებს (სომხეთი 110-ე, ტაჯიკეთი 122-ე და თურქმენეთი 130-ე).

184 ქვეყანას შორის საქართველომ მე-100 ადგილი დაიკავა ონლაინ სერვისების რეიტინგში, სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის განვითარების ინდექსით საქართველო მხოლოდ 115-ე ადგილზეა. ადამიანური რესურსების პოტენციალის ინდექსით საქართველო 52-ე ადგილს იკავებს 184 ქვეყანას შორის. ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი საქართველოს ელექტრონული ჩართულობის რეიტინგში აქვს 127-ე ადგილი.

საქართველოში ელ-მმართველობის სფეროების განვითარების შეფარდება

საქართველოს მაჩვენებლების შეფარდება მსოფლიოს საშუალო მაჩვენებლებთან

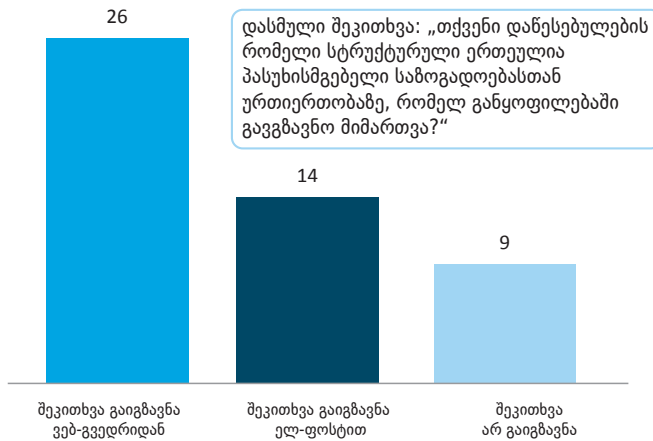

როგორც ზემოთ მოყვანილი სტატისტიკური გრაფებიდან იკვეთება, საქართველოს ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და მოსახლეობის ელექტრონული ჩაბმულობის ინდექსის მიხედვით აქვს. თუ სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის განვითარება საკმაოდ დიდ ფინანსურ დანახარჯებს და მნიშვნელოვან კაპიტალდაბანდებს მოითხოვს მთავრობისა და ბიზნეს სექტორისგან, ელ-ჩართულობის განვითარება უპირველეს ყოვლისა დამოკიდებულია ხელისუფლების პოლიტიკურ ნებაზე და საკითხისადმი სახელმწიფო სტრუქტურების შესაბამის მიდგომაზე. მსოფლიოს 184 ქვეყანას შორის მოსახლეობის ელექტრონული ჩართულობის ინდექსით 127-ე ადგილი საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელია. ეს უმეტესწილად გამოწვეულია სახელმწიფო სტრუქტურების და საზოგადოების ინფანტილური დამოკიდებულებით ელექტრონული ფორმით კომუნიკაციისადმი. ამავე დროს, ადამიანური რესურსების განვითარების მაღალი მაჩვენებელი (52-ე ადგილი მსოფლიოში) ადასტურებს საქართველოს მოსახლეობის მზაობას აქტიურად ჩაერთოს მთავრობის მიერ ინიცირებულ ელექტრონულ პროექტებში. აღსანიშნავია კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება, თუ გეოგრაფიულად და მოსახლეობის რაოდენობით დიდ ქვეყნებში მოქალაქეების ელექტრონული ჩართულობა ძირითადად ლოკალურ, ადგილობრივ დონეზეა შედგენილი მომტანი, ისეთ მცირე ქვეყანაში როგორც საქართველოა ელ-ჩართულობამ შეიძლება რეალური ეფექტი მოახდინოს, რადგანაც ხელისუფლებას აქვს პირდაპირ წვდომა საკუთარ მოქალაქეებზე და, შესაბამისად, გამარტივებულია მათი ჩაბმა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. **„ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის“** (შემდგომში IDFI) მიერ საქართველოს ოფიციალური ინტერნეტ რესურსების (ვებ-გვერდების) საინფორმაციო გამჭვირვალობის მონიტორინგმაც ცხადყო, რომ საჯარო დაწესებულებები (სამინისტროები და საჯარო სამართლის იურიდიული პირები) ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ თავიანთი ვებ-გვერდების დამთვალიერებელთან ინტერაქტიული კავშირის დამყარებას. თითქმის არც ერთ ოფიციალურ ვებ-გვერდზე არ ფუნქციონირებს ფორუმი ან ბლოგი, სპეციალური განყოფილებები, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა საჯარო განხილვების მოწყობა თუ ინიციატივების განხილვა, ონლაინ გამოკითხვები, ვებ 2.0 დამახასიათებელი სოციალური ქსელების აპლიკაციები და სხვა. იშვიათია ვებ-გვერდებზე ონლაინ კონსულტაციების ფუნქციები, სოციალურ ქსელებში ინფორმაციის გავრცელების პროგრამული საშუალებები, მობილურ ტელეფონებზე საინფორმაციო სერვისების მიღების შესაძლებლობა. სახელმწიფო სტრუქტურების დამოკიდებულება გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მომხმარებელთა ჩართვასთან დაკავშირებით ფაქტობრივად ანალოგიურია ვებ-გვერდებზე არსებული კითხვა-პასუხის რუბრიკებთან – სადაც ოფიციალური ორგანოები თავად სვამენ კითხვებს და თავადვე სცემენ მათ პასუხს. ვფიქრობთ, რომ საქართველოს პრეზიდენტის მიერ რამდენიმე წლის წინ ინიცირებული საჯარო კამპანია „მთავრობის ანგარიში ხალხს“ უფრო ქმედითი იქნებოდა თუ პერმანენტული ინიციატივიდან რეალურ მექანიზმად გადაიქცეოდა. ამ იდეის განხორციელების ყველაზე მარტივი და მისაღები ფორმა კი სწორედ მთავრობის ელექტრონული რესურსების განვითარება იქნებოდა, რადგანაც ანგარიშვალდებულების თანამედროვე და ეფექტურ პლატფორმად ვებ-სივრცეა მიჩნეული.

არსებული ტენდენციის მაგალითად გვინდა მოვიყვანოთ IDFI-ის მიერ ჩატარებული მცირე კვლევის შედეგები. აღნიშნული კვლევა მიზნად ისახავდა სამთავრობო ვებ-გვერდებიდან ელექტრონული ფორმით კონსულტაციის მიღების ეფექტურობის შეფასებას. მოქალაქის სახელზე დარეგისტრირებული ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით ჩვენ შევეცადეთ დაგვედგინა საჯარო დაწესებულებების საზოგადოებასთან ურთიერთობაზე პასუხისმგებელი სტრუქტურული ერთეულები. აღსანიშნავია, რომ კვლევის ობიექტებიდან საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო

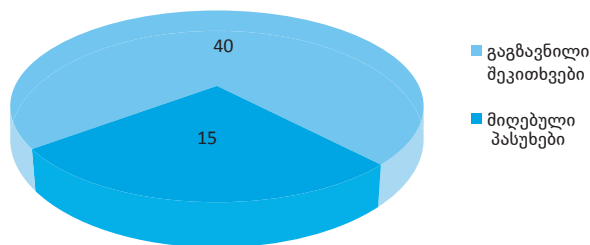
ტროს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე (www.mcs.gov.ge) არ მოიძიებოდა არც ელექტრონული ფოსტის მისამართი და არც მიმართვის ელექტრონული ფორმა, ასეთივე მდგომარეობა იყო სატყეო დეპარტამენტის (www.forestry.gov.ge), ტრეფიკინგის მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების ფონდის (www.atipfund.gov.ge) ვებ-გვერდებზე, ელ-შეტყობინების გასაგზავნი ფორმა არ მუშაობდა სოციალური მომსახურების სააგენტოს (www.ssa.gov.ge) ვებ-გვერდზეც. საბოლოო ჯამში, ელექტრონული შეკითხვის გაგზავნა მოხერხდა 14 სამინისტროსა და მათ სისტემაში შემავალ 26 სსიპ-ის ელექტრონულ მისამართზე. გამოკითხული 40 საჯარო დაწესებულებიდან პასუხი მხოლოდ 15-სგან მივიღეთ.

საჯარო დაწესებულებების ონლაინ შეკითხვების გაგზავნის სტატისტიკა

საჯარო დაწესებულებების ონლაინ პასუხების სტატისტიკა (შეკითხვები გაეგზავნა 14 სამინისტროსა და 26 სსიპ-ს)

დასმული შეკითხვა: „თქვენი დაწესებულების რომელი სტრუქტურული ერთეულია პასუხისმგებელი საზოგადოებასთან ურთიერთობაზე, რომელ განყოფილებაში გავგზავნო მიმართვა?“

კიდევ ერთი ნეგატიური ტენდენცია გამოიკვეთა მას შემდეგ რაც IDFI-იმ გამოითხოვა საჯარო ინფორმაცია საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ოფიციალური ვებ-გვერდების 2009-2010 წლების ინტერნეტ-მომხმარებელთა რიცხვის შესახებ. საჯარო ინფორმაცია გამოვითხოვეთ საქართველოს პარლამენტიდან, პრეზიდენტის ადმინისტრაციიდან, ქალაქ თბილისის მერიიდან, 16 სამინისტროდან, შესყიდვების, სამოქალაქო და საჯარო რეესტრების სააგენტოებიდან. სამწუხაროდ, უწყებათა უმეტესობამ საერთოდ არ გაგვცა ოფიციალური პასუხი დასმულ შეკითხვაზე. ხოლო მიღებული მონაცემების ანალიზის საფუძველზე გაირკვა, რომ საქართველოს პარლამენტს, ენერჯეტიკის სამინისტროს, ისევე როგორც კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს არ ჰქონდათ სტატისტიკური მონაცემები მათი ვებ-გვერდების დამთვალიერებელთა რიცხვის შესახებ. შეიძლება ითქვას, რომ ასეთი დამოკიდებულება საკუთარი საინფორმაციო რესურსის საზოგადოებრივი ცნობადობის შესახებ ხელს ნამდვილად არ უწყობს საქართველოში ელექტრონული ჩართულობის განვითარებას.

ამავე დროს, მიღებულმა საჯარო ინფორმაციამ დაადასტურა ის ფაქტიც, რომ ოფიციალური ვებ-რესურსების მომხმარებელთა რიცხვი ყოველწლიურად მატულობს. მაგალითად, 2010 წელს საქართველოს მთავრობის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე (www.government.gov.ge) 200066 მომხმარებლის ელექტრონული ვიზიტი დაფიქსირდა, იუსტიციის სამინისტროს ვებ-გვერდზე (www.justice.gov.ge) 313500, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდზე (www.mrdi.gov.ge) 52855, სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს ვებ-გვერდზე (www.spa.ge) 206874, სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ვებ-გვერდზე (www.cra.gov.ge) 188818. განსაკუთრებით საინტერესოა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ოფიციალური ვებ-გვერდის მომხმარებელთა რიცხვის ზრდის სტატისტიკა: 2009 წელს – 309035 მომხმარებელი და სამჯერ მეტი, 999402 დამთვალიერებელი 2010 წელს. ოფიციალური სამთავრობო ინტერნეტ რესურსების დამთვალიერებელთა რიცხვის ზრდის დინამიკა ადასტურებს იმ გარემოებას, რომ საქართველოში შექმნილია ყველა წინაპირობა ელექტრონული ჩართულობის განსავითარებლად.

რაც შეეხება საქართველოში ელექტრონული სერვისების განვითარებას, 2010 წელს ამ კუთხით ნამდვილად პოზიტიური ტენდენციები შეინიშნება. საქართველოში ამ სფეროს განვითარების ლიდერებად აღმასრულებელი ხელისუფლების ორი დაწესებულება გვევლინება – ფინანსთა და იუსტიციის სამინისტროები. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე (www.mof.gov.ge) თავმოყრილია საკმაოდ ბევრი ელექტრონული სერვისი: ავტომობილის განბაჟების ღირებულების გამოთვლა, ქონების გადასახადის განაკვეთების და კოეფიციენტების გამოთვლის ონლაინ სისტემა, შევსებული სარეგისტრაციო ანკეტების ვებ-კამერით აქტივაცია, დეკლარაციის ონლაინ შევსებისა და გაგზავნის საშუალება, საჯარო სამსახურის დეკლარაციის შევსება, საფოსტო გზავნილების ელექტრონულად განბაჟება, ონლაინ აუქციონი და ონლაინ გადახდების საშუალება. გარდა ამისა, ვებ-გვერდზე ხელმისაწვდომია მნიშვნელოვანი მონაცემები: ელექტრონული ბიუჯეტი, ინფორმაცია მეწარმეთა შესახებ, საქველმოქმედო და სალარო აპარატების რეესტრები და სხვა. მეტი ინტერაქტივისთვის საიტზე ინტეგრირებულია აუდიო/ვიდეო განმარტებები. ამავ დროს აღსანიშნავია ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახურის ელექტრონული სერვისების ცალკე ვებ-პორტალის ამოქმედება (www.rs.ge), რაც გადასახადის გადახდელს საქმიანობას მნიშვნელოვნად გაუადვილებს.

ფინანსთა სამინისტროს საფინანსო ანალიტიკური სამსახური G2G და G2E-ის მიმართულებით ახორციელებს მნიშვნელოვან ელექტრონულ პროექტებს: სახელმწიფო ხაზინის ელექტრონული მომსახურების სისტემა (eTreasury), დოკუმენტბრუნვის მართვის ელექტრონული სისტემა (eDocument), სახელმწიფო ბიუჯეტის დაგეგმვის ელექტრონული სისტემა (eBudget), სახელმწიფო სექტორის ელექტრონული სისტემების ფინანსური მართვის ერთიან საინფორმაციო სისტემაში გაერთიანება, ყველა ელექტრონული სისტემის სახელმწიფო ფინანსური მართვის ერთიან, უნიფიცირებულ სისტემაში ინტეგრაცია და სხვა.¹¹

ელექტრონული მომსახურებები დაინერგა საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაშიც. ახალი ინიციატივის განხორციელების შემდეგ შესაძლებელი გახდა პროგრამა სკაიპის გამოყენებით ონლაინ რეჟიმში ნებისმიერი სახის თანხმობის, განცხადების, მინდობილობისა და რწმუნებულების ნოტარიული დამოწმება, ნოტარიუსთა პალატის ვებ-გვერდზე (www.notary.ge) შესაძლებელია იურიდიული კონსულტაციის მიღებაც. საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს რეგიონულ წარმომადგენლობებთან ინტეგრირებულმა მონაცემთა ელექტრონულმა ბაზამ გაზარდა სხვადასხვა საჯარო ინფორმაციაზე მოსახლეობის ელექტრონული ხელმისაწვდომობის ხარისხი. ფუნქციონირებს აღსრულების ეროვნული ბიუროს (www.nbe.gov.ge) მოვალეთა და სააღსრულებო საქმისწარმოების ელექტრონული რეესტრები. საკანონმდებლო მაცნეს ვებ-გვერდზე (www.matsne.gov.ge) ელექტრონული ფორმით გამოქვეყნებულმა ნორმატიულმა აქტებმა იურიდიული ძალა შეიძინეს. სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ელექტრონული სერვისის საშუალებით უცხოეთში მყოფ საქართველოს მოქალაქეებს საშუალება მიეცათ აიღონ პასპორტი, სააგენტო გეგმავს ძალიან მნიშვნელოვანი სიახლის დანერგვას – ელექტრონული პირადობის მონწილობა (eID). მონწილობა პლასტიკური ბარათის ტიპის იქნება და მასზე ელექტრონული ხელმოწერა იქნება განთავსებული. eID ბარათი შეითავსებს სოციალური, დაგროვების და მგზავრობის ბარათების, სადაზღვევო პოლისის და სხვა ფუნქციებს. ელექტრონული ხელმოწერა საშუალებას მისცემს მოქალაქეს აწარმოოს სხვადასხვა ონლაინ ფინანსური ოპერაციები და მიიღოს არსებული ელექტრონული სერვისები, ბარათით ხელმოწერილ ნებისმიერ ელექტრონულ დოკუმენტს ოფიციალური ძალა ექნება. 2010 წლის დასაწყისში იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შეიქმნა ახალი სსიპ-ი – მონაცემთა გაცვლის სააგენტო, რომლის მიზნადაც მონაცემთა გაცვლის ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება და ინფორმაციული უსაფრთხოების განვითარება განისაზღვრა. მომხმარებლისათვის ელ-სერვისებზე წვდომის გამარტივების მიზნით აღნიშნულმა სააგენტომ საქართველოში არსებული ელექტრონული სერვისების თავმოსაყრელად შექმნა ვებ-გვერდი – www.e-government.ge.

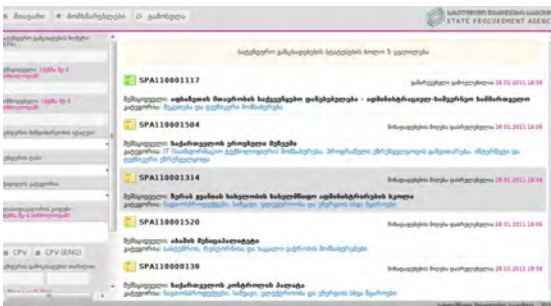
11 <http://www.fas.ge/4219>

ელ-სერვისების პორტალი (მონაცემთა გაცვლის სააგენტო) – www.e-government.ge

ამავე დროს, სააგენტო ევროკავშირთან პარტნიორობის ფორმატში გეგმავს პროექტ E-Georgia განხორციელებას. ოფიციალური განცხადების მიხედვით პროექტი საქართველოში ელ-მმართველობის შემდგომ განვითარებას ემსახურება და სამ ეტაპად იყოფა: 1) ევროკავშირის ქვეყნებში ადაპტირებული პრაქტიკის საუკეთესო მოდელების ქართულ რეალობაში იმპლემენტაცია; 2) შესაბამისი რეგულაციებისა და სტანდარტების დანერგვა; 3) ინფორმაციული უსაფრთხოების სისტემების ფუნქციონირების უზრუნველყოფა მძლავრი ინსტიტუციური მექანიზმის – კომპიუტერულ ინციდენტებზე სწრაფი რეაგირების ჯგუფის (CERT) მეშვეობით. პროექტის დახმარებით მონაცემთა გაცვლის სააგენტო გეგმავს სახელმწიფო უწყებთაშორის ქსელის შექმნას, ევროკავშირის ქვეყნებში არსებული საუკეთესო გამოცდილების გაზიარებას და მონაცემთა დაცვის სანდო მექანიზმის დანერგვას.¹²

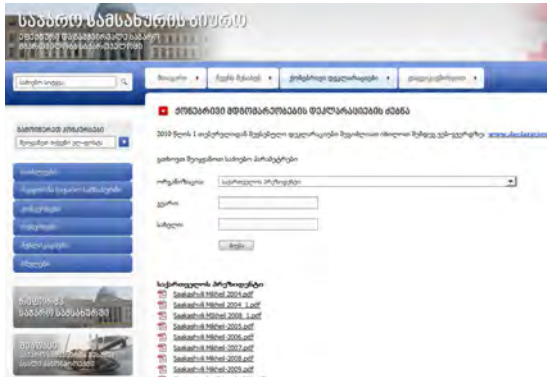
ელექტრონული გამჭვირვალობის კუთხითაც საქართველოში შეინიშნება რიგი დადებითი ტენდენციები. პირველ რიგში აღსანიშნავია სახელმწიფო შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემის დანერგვა, რაც 2010 წლის ბოლოს განხორციელდა. სახელმწიფო ტენდერების ელექტრონული რესურსის შექმნა საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგიის დამტკიცებული გეგმის ნაწილია. ვებ-პორტალი უზრუნველყოფს ღია, გამჭვირვალე და კონკურენტულ გარემოს სახელმწიფო შესყიდვების პროცედურებში მონაწილე ნებისმიერი პირისათვის. ასეთი ელექტრონული სისტემა ხელს უწყობს ადმინისტრაციული პროცედურების გამარტივებას, უზრუნველყოფს შესყიდვების შესახებ ინფორმაციის მიღებას და გამჭვირვალეს ხდის მიმდინარე ტენდერების პროცესს. (www.procurement.gov.ge)

სახელმწიფო შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემა – <https://tenders.procurement.gov.ge>

12 <http://e-government.ge/news-169-1.html>

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პროექტი, მიმართული ანგარიშგაღებულებისა და გამჭვირვალობის ხარისხის გასაუმჯობესებლად, საჯარო მმართველობის სფეროში ხორციელდება. საჯარო სამსახურის ბიურომ ელექტრონულ ფორმატში ხელმისაწვდომი გახადა საჯარო მოხელეების მიერ შევსებული ქონებრივი დეკლარაციები (www.csb.gov.ge). იგივე ბიურო ადმინისტრირებას უწევს სპეციალურად შექმნილ ვებ-გვერდს (www.jobs.gov.ge), რომელიც ხელს უწყობს საჯარო სამსახურში დასაქმების მსურველთა ინფორმირებულობის დონის გაზრდას.

თანამდებობის პირთა დეკლარაციების საძიებო სისტემა საჯარო სამსახურის ბიუროს ვებ-გვერდზე - www.csb.gov.ge

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ საკმაოდ მნიშვნელოვანი საჯარო მონაცემთა ბაზებია განთავსებული ფინანსთა სამინისტროს და იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი საჯარო დაწესებულებების ვებ-გვერდებზე. საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ხელმისაწვდომობა ერთ-ერთი აუცილებელი კომპონენტია ელექტრონული გამჭვირვალობის განვითარებისთვის. სახელმწიფო ორგანოები მნიშვნელოვან საჯარო ინფორმაციას ფლობენ სხვადასხვა სოციალური, ეკონომიკური თუ ფინანსური საკითხების შესახებ. ხშირად, პრობლემატური ხდება ამ საჯარო ინფორმაციის გაცემა, პირველ რიგში არასწორი ადმინისტრირების ან შეზღუდული რესურსების გამო. ამიტომაც წამყვანი დემოკრატიული ქვეყნები პრაქტიკაში აქტიურად ნერგავენ მონაცემების ელექტრონული ხელმისაწვდომობის სტანდარტებს. მაგალითად, აშშ-ში ელ-გამჭვირვალობის უმთავრეს პროექტად საჯარო მონაცემების ელ-ბაზა მიჩნეული (www.data.gov), ასეთივე ელექტრონული ბაზა ფუნქციონირებს დიდ ბრიტანეთში (www.data.gov.uk). სამწუხაროდ, ღია მონაცემების (open data) პროაქტიულად გამოქვეყნების პოლიტიკა ჯერჯერობით არ ატარებს საქართველოში ინსტიტუციურ ხასიათს.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ელექტრონული მმართველობის განვითარების კუთხით საქართველოში დადებითი ტენდენციები შეიმჩნევა. პრაქტიკაში ინერგება თანამედროვე IT ტექნოლოგიები და იგეგმება მნიშვნელოვანი ელექტრონული პროექტები. 2007 წლიდან ფუნქციონირებს ელექტრონული მმართველობის განვითარების ხელშემწყობი სამთავრობო კომისია. კომისიას უშუალოდ კურირებს მთავრობის კანცელარია და მის შემადგენლობაში შედიან როგორც სფეროს ექსპერტები, ისე იმ საჯარო დაწესებულებების წარმომადგენლები, რომლებიც ჩართული არიან საქართველოში ელ-მმართველობის დანერგვის პროცესში. კომისიის მიზანია ელექტრონული მმართველობის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავება და ამ მიმართულებით სხვადასხვა უწყებების ურთიერთქმედების კოორდინაცია. სამწუხაროდ, კომისიის მოღვაწეობისა და საქმიანობის შესახებ ინტერნეტ სივრცეში საკმაოდ მწირი ინფორმაცია მოიპოვება. ამ ეტაპზე ჯერ კიდევ არ არის შექმნილი საინფორმაციო საზოგადოებისა და ელექტრონული მმართველობის განვითარების

სტრატეგიული დოკუმენტი ან სამოქმედო გეგმა. გლობალური ტენდენციები ადასტურებს, რომ „ერთი სარკმლის“ პრინციპი წარმატებული ელ-მმართველობის გასაღებია (ამის დადასტურებად ყაზახეთის მაგალითის მოყვანაც შეიძლება). ყველა საინფორმაციო რესურსისა და ელ-მომსახურების თავმოყრა ერთ კონკრეტულ ვებ-პორტალზე მნიშვნელოვნად უადვილებს მომხმარებელს წვდომას მისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციისა თუ მომსახურებისადმი. ამავე დროს აღსანიშნავია, რომ ელ-მმართველობის ეფექტური დამკვიდრებისათვის დაგეგმვისა და კოორდინაციის ვალდებულება ზემოდან, ანუ მთავრობიდან უნდა მოდიოდეს. ელ-მმართველობის დამკვიდრების ეს აუცილებელი პირობა კარგად არის განსაზღვრული „ეფექტიანი მმართველობის სისტემის და ტერიტორიული მონყობის რეფორმის ცენტრის“ მიერ შემუშავებულ კონცეფციაში „ელექტრონული მთავრობა: მმართველობის ორგანოს თანამედროვე ტექნოლოგიით ორგანიზების პრინციპი“:

„ეროვნული მასშტაბით ელექტრონული მთავრობების შექმნა, ანუ ყველა დონის (ცენტრალური, რეგიონული და ადგილობრივი) და დარგის მმართველობის ორგანოების და საჯარო დაწესებულებების მასობრივი გადაყვანა საქმიანობის საინფორმაციო ტექნოლოგიების ბაზაზე წარმოების პრინციპზე, ცენტრალური ხელისუფლების მხრიდან უმნიშვნელოვანესი და კომპლექსური ხასიათის პოლიტიკური გადანყვები-ლებების მიღებას გულისხმობს სულ ცოტა, სამი საკვანძო მიმართულებით. ეს მიმართულებებია:

- ინფორმატიზაციის სახელმწიფო პოლიტიკა;
- მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაციის სახელმწიფო პოლიტიკა;
- რაციონალური საჯარო სამსახურის შექმნის სახელმწიფო პოლიტიკა.“¹³

ჩვენის აზრით, ცალკეულად აღებული რომელიმე სამინისტრო ვერ შეძლებს ქვეყნის ელ-მმართველობის ყოვლისმომცველი და მულტიკომპონენტიანი (ცენტრალური, რეგიონული, ადგილობრივი დონეები) პროგრამის ეფექტურ დაგეგმვა და/ან განხორციელებას. სწორედ ცენტრალურმა მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს **ტექნიკურ-ტექნოლოგიური** (ქვეყნის კომპიუტერებით აღჭურვა და ინტერნეტის გლობალურ ქსელში გაერთიანება/, სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის შექმნა), **ინსტიტუციური** (საჯარო სამსახურების, კომპეტენციების და ურთიერთქმედების ლოგიკური სისტემა) და **საინფორმაციო გარემოს** (საზოგადოების ჩართულობა) შესაბამისი პირობების შექმნა. მთავრობამ დაგეგმილი პროგრამებითა და გამიზნული ინვესტირებით უნდა უზრუნველყოს რეგიონების ტექნიკურ/IT ჩამორჩენის აღმოფხვრა. შეიმუშაოს საზოგადოებრივი ელ-ჩართულობის პოლიტიკა, დაამკვიდროს ელექტრონული გამჭვირვალობის სტანდარტები, შექმნას შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა და ა.შ. იმედს გამოვთქვამთ, რომ სფეროს განვითარებაში ჩაბმული იქნება დაინტერესებული საზოგადოებრივი სექტორიც და საინფორმაციო საზოგადოების შექმნით საქართველოში ელექტრონული დემოკრატიის ახალი სტანდარტები დამკვიდრდება.

13 http://www.cegstar.ge/index.php?lang_id=geo&sec_id=46&info_id=1084